

Katri Kauhanen & Sanna Veikkola

Etelä- ja Itä-Kiinan meret aluekiistojen ja valtakamppailun näyttämönä

Maanpuolustuskorkeakoulu ▶ Strategian laitos

Julkaisusarja 4: työpapereita, No 50

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU STRATEGIAN LAITOS
JULKAISUSARJA 4: TYÖPAPEREITA No 50

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF STRATEGIC AND DEFENCE STUDIES
SERIES 4: WORKING PAPERS No 50

ETELÄ- JA ITÄ-KIINAN MERET ALUEKIISTOJEN JA VALTAKAMPPAILUN NÄYTTÄMÖNÄ

KATRI KAUKHANEN & SANNA VEIKKOLA

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Strategian laitos

HELSINKI 2014

Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen julkaisusarja 4:n julkaisuissa (Työpapereita) esitetyt näkemykset, mielipiteet, tutkimustulokset ja johtopäätökset ovat kirjoittajan/kirjoittajien omia eivätkä näin ollen välttämättä edusta Strategian laitoksen näkemystä käsiteltävästä asiasta. Strategian laitoksen julkaisutoimikunta käsittelee tieteellisestä ja toimituksellisesta näkökulmasta kaikki laitoksen julkaisusarja 4:ään tarjotut käsikirjoitukset, mutta käsikirjoituksia ei ole alistettu vertaisarviointi-prosessiin.

Katri Kauhanen & Sanna Veikkola: Etelä- ja Itä-Kiinan meret aluekiistojen ja valtakamppailun näyttämönä

Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos

Julkaisusarja 4: työpapereita No 50

National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies

Series 4: Working Papers No 50

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa:

<http://www.doria.fi/>

Kannen kuva: Janne Kopu

Kartan toteutus (s. 27): Elias Lehto

ISSN 1236-4983

Maanpuolustuskorkeakoulu – National Defence University

Strategian laitos – Department of Strategic and Defence Studies

Juvenes Print

Tampere 2014

Etelä- ja Itä-Kiinan meret aluekiistojen ja valtakamppailun näyttämönä

Katri Kauhanen ja Sanna Veikkola

Etelä- ja Itä-Kiinan meret ovat maailman liikennöidyimpiä – ja kiistellyimpiä – merialueita. Merialueita ympäröivät valtiot ovat ajautuneet kiistelemään jopa pinnanalaisista karikoista, mutta miksi? Aluekiistojen taustalta löytyy useita geopolittisia tekijöitä ja valtioiden intressien ristiriitaisuus tekee kiistoista hankalia ratkaista. Alueen suurvalta Kiina on modernisoinut asevoimiaan ja Yhdysvallat pyrkii yhteistyöhön Kiinaa ympäröivien maiden kanssa sekoittaen entisestään alueen voimasuhteita.

Johdanto

Merialueiden tarjoamista mahdollisuuksista niin laivaliikenteen kuin luonnonvarojenkin osalta ollaan yhä kiinnostuneempia. Siinä missä aiemmin rantavaltioille riitti omistusoikeus aluemereen ja muutoin aavan meren katsottiin olevan kaikkien yhteistä omaisuutta, nyt oikeudesta talousvyöhykkeeseen ja laajennettuun mannerjalustaan ollaan jopa valmiita kiistelemään aseina. Merellä on keskeinen merkitys lähes kaikissa kansantalouksissa. Etelä- ja Itä-Kiinan meret (ks. liite) ovat maailman liikennöidyimpiä merialueita, joiden kautta liikkuu myös yli neljännes maailmankaupasta. Meri on olennainen osa kaikkien Kaakkois- ja Itä-Aasian maiden selviytymistä yhä kovenevassa kansainvälisessä kilpailussa, sillä sen merkitys kansantaloudelle luonnonvarojen ja ruoan tuottajana sekä kaupan veturina on merkittävä.¹

Kiistat Etelä- ja Itä-Kiinan merien käytöstä nousivat esiin 1970-luvulla, kun alueen luonnonvarat löydettiin. Öljy- ja kaasuesiintymiä on useita ja osa on vielä löytämättä. Maailman öljyvarannoista alueella tehdyt löydöt muodostavat vain pienen osan. Joidenkin kiistelyjen saarien alueella ei ole havaittu lainkaan öljyesiintymiä. Kuitenkin alu-

een läpi kulkee öljyä Lähi-idästä Itä-Aasian maiden käyttöön, ja Kiinan ja Japanin tarvitsemasta öljystä 80–90 prosenttia kuljetetaan meritse. Öljykuljetusten vaarantuessa alueen talous kärsii, mikä vaikuttaa suoraan myös maailmantalouteen.

Aluekiistojen taustat ovat kuitenkin kauempana historiassa kuin luonnonvarojen löytämisessä. Kiina oli jo aiemmin vaatinut suurinta osaa kiistellyistä merialueista itselleen historiallisiin syihin vedoten. Yhdysvallat oli vakiinnuttanut asemansa alueella viimeistään toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina eikä se ole poistunut alueelta kylmän sodan päättymisen jälkeenkään. Merikiistoissa Yhdysvallat tukee Kiinan vaateiden vastaisia tahoja: Japania, Taiwania, Filippiinejä ja Vietnamia.

Yhteisymmärryksen puuttuminen merialueiden käyttöoikeuksista uhkaa nyt paitsi alueen taloutta, myös Itä- ja Kaakkois-Aasian rauhanomaista kehitystä. Aluekiistojen osapuolet ovat lisänneet aseellista varustautumistaan ja aseelliset yhteenotot ovat mahdollisia. Tilanne voi eskaloitua pelkästä poliittisesta laskuvirheestä, jolloin jää vain nähtäväksi, kuinka laajaksi mahdollinen konflikti muodostuu.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Etelä- ja Itä-Kiinan merien roolia alueellisen valtakamppailun näyttämönä. Kartoitamme, millaiset eri tekijät ovat johtaneet kiistoihin, mistä kiistellään ja miksi kiistat ovat niin vaikeita ratkaista.

¹ Babbage, Ross & Bateman, Sam, "Preface", teoksessa Babbage, Ross & Bateman, Sam (toim). *Maritime Gbange: Issues for Asia*, St Leonards: Allen and Unwin Pty Ltd, 1993, xix; Harris, Ken, "The Maritime Agenda", teoksessa Ross Babbage ja Bateman, Sam toim. *Maritime Gbange: Issues for Asia*, St Leonards: Allen and Unwin Pty Ltd, 1993, 3.

1 Taustaa

Käsittääkseen Itä- ja Kaakkois-Aasian historiaa ja nykypäivää, on ymmärrettävä, miten Kiinan historiallinen hegemonia toimi. Vuosisatojen ajan kiinalaiset dynastiat hoitivat kansainvälisiä suhteitaan pitämällä yllä tribuuttijärjestelmää, jossa Kiina nähtiin maailman keskuksena. Keskusta ympäröivät barbaarit, joista osa sulautui Kiinaan. Muiden kanssa Kiina muodosti tribuuttisuhteen. Ympäröivät maat suorittivat Kiinalle tribuuttia erilaisten lahjojen muodossa, joita toimitettiin Kiinaan joskus useammin, joskus harvemmin. Tribuuttisuhteen myötä maat pääsivät käymään tärkeää kauppaa Kiinan kanssa. Käytännön tasolla kaupalliset suhteet nousivat tärkeämmäksi kuin Kiinan poliittisen ja kulttuurisen ylivoiman näyttäminen.² Koska Kiina katsoi olevansa maailman keskipiste ja kiistaton hallitsija, ei tarkalle rajojen määrittelylle ollut tarvetta. Tribuuttijärjestelmä murtui sitä mukaa, kun Kiina ja Kiinaa ympäröivät maat tekivät kansainvälisen lain mukaisia sopimuksia länsimaiden kanssa 1800-luvulta alkaen. Kiina eli pitkään näiden kahden järjestelmän välissä ollessaan itse sopimussuhteessa länsimaihin, mutta odottaessaan yhä tribuuttia aasialaisilta kumppaneiltaan. Kiinan keisarikunta alkoi heikentyä kansainvälisten sopimusten myötä ja se menetti alueellisen hegemoniansa Japanille.³

Ennen toista maailmansotaa lähes kaikki itäisen ja eteläisen Aasian valtiot olivat jonkin länsimaalaisen vallan tai Japanin harjoittaman imperialismiin alla. Ennen siirtomaa-aikaa nationalismiin ajatukset olivat

olleet alueelle vieraita.⁴ Etelä- ja Itä-Kiinan merien saarikiistat ovatkin kytköksissä myös imperialismiin ja etenkin keisarillisen Japanin valloitusaaltoon Tyynellämerellä 1900-luvun alkupuoliskolla ja sen purkautumiseen toisen maailmansodan lopussa. Vaikka jo ennen tätä useampi valtio kuvitteli jonkun saaren kuuluvan omaan historialliseen alueeseensa, yleisesti ottaen Kaakkois-Aasian maat olivat liian heikkoja realisoimaan vaateitaan. Lisäksi kansainvälisen lain mukainen alueellinen suvereniteetti oli ajatuksena vielä vieras Kiinan tribuuttivallan alla eläneille. Kun Japanin valloitukset purettiin ja valtiot itsenäistyivät, nousivat alueelliset kysymykset esiin.⁵

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) tutkimusryhmän löydöt vuonna 1969 *Diaoyu/Senkakusaarten*⁶ läheisyydessä herättivät yleisen mielenkiinnon itäisten merialueiden potentiaalista. Edelleen on epäselvää, kuinka suuret varannot Itä- ja Etelä-Kiinan merien pohjassa oikeastaan odottavat.⁷ Aluekiistat ovat lisääntyneet kylmän sodan päättymisen jälkeen, kun voimasuhteet ovat jakautuneet uudelleen Neuvostoliiton uhan poistuttua. Kiistojen merkitys on kasvanut sitä mukaan, kun alueen sotilaalliset ja taloudelliset voimavarat ovat lisääntyneet. Aluekiistojen suuntautuminen merelle liittyy osin merenalaisten raaka-ainevarantojen hyödyntämiseen, osin merien tärkeiteen kulkuväylä-

² Kim, Yongsop, *The Transformations of Korean Civilization in East Asian History*, Seoul: Northeast Asian History Foundation, 2010, 24–27; Wallace, Corey, ”Disputes: Does Okinawa Belong to China?” *Busan HAPS*, 26.7.2012. [<http://busanhaps.com/article/disputes-does-okinawa-belong-china>]

³ Kim 2010, 147–148; Wang, Dong, *China's Unequal Treaties. Narrating National History*, Oxford: Lexington Books, 2005, 1–2, 10.

⁴ Mackerras, Colin, ”From imperialism to the end of the cold war”, teoksessa McGrew, Anthony & Christopher Brook (toim.) *Asia-Pacific in the New World Order*, London & New York: Routledge, 1998, 36.

⁵ Le Mièrre, Christian, ”Why is Asia arguing over its islands?” *CNN*, 3.9.2012. [<http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2012/09/03/why-asia-is-arguing-over-its-islands/>]

⁶ Saarten nimi on kiinaksi Diaoyu Dao, japaniksi Senkaku.

⁷ Voigt, Kevin, ”Dangerous waters: Behind the islands dispute”, *CNN*, 24.9.2012. [<http://edition.cnn.com/2012/09/24/world/asia/china-japan-dispute-explainer/>]

nä.⁸ Merien käyttöä on pyritty ohjaamaan Yhdistyneiden kansakuntien *merioikeusyleissopimuksella* (*United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS*), ja sopimukseen kirjatuilla määritelmillä kullekin valtiolle kuuluvista merialueista ja niillä harjoitettavasta määräysvallasta.

Sopimuksessa kullekin rantavaltiolle määritellään kuuluvaksi 3-12 meripeninkulmaa⁹ perusviivasta merelle ulottuva *alueri*, jonka alueella se saa käyttää suvereenia toimenpanovaltaansa. Lisäksi rantavaltiolla on mahdollisuus vaatia oikeutta enintään 12 meripeninkulman levyiseen *lisävyöhykkeeseen*, jolloin valtion määräysvalta ulottuu enintään 24 meripeninkulman päähän rantaviiva mukailevasta perusviivasta. Saarikiistoissa erityisesti esillä ollut *talusvyöhyke* (*exclusive economic zone/EEZ*) ulottuu 200 meripeninkulmaa merelle rantavaltion peruslinjoista katsottuna. Talusvyöhyke on nimensä mukaisesti tarkoitettu juuri taloudelliseen hyödyntämiseen, jolloin rantavaltiolla ei kuitenkaan ole oikeutta harjoittaa täydellistä suvereniteettia talusvyöhykkeellään. Lisäksi valtioilla on mahdollisuus vaatia oikeutta *laajennettuun mannerjalustaan*, joka laajentaisi rantavaltion oikeutta esimerkiksi merenpohjan energiavarojen hallintaan jopa 350 meripeninkulmaa rannikosta avomerelle ulottuvalla vyöhykkeellä.¹⁰

Kansainvälisen oikeuden mukaan myös saarilla on oikeus aluemereen, lisävyöhykkeeseen, mannerjalustaan ja talusvyöhykkeeseen, sekä niiden mukanaan tuomiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Merioikeusyleissopimuksen mukaan saareksi katsotaan

luonnon muodostama veden ympäröimä maa-alue, joka on veden pinnan yläpuolella nousuveden aikana. Ihmiskasutukseen sopimattomilla luodoilla, joilla ei ole mahdollista taloudelliseen toimintaan, ei ole sitä vastoin oikeutta talusvyöhykkeeseen tai laajennettuun mannerjalustaan. Etelä-Kiinan merellä sijaitsevista muodostelmista harva täyttää YK:n määritelmän, ja esimerkiksi *Spratlysaarten* sadoista muodostelmista vain 33 muodostelman arvioidaan olevan virallisesti saaria. Näistä 33 muodostelmasta ainoastaan seitsemän pinta-ala on suurempi kuin 0,5 neliökilometriä.¹¹ Kiistassa osallisina olevat valtiot tulkitsevat kuitenkin merioikeusyleissopimusta toisinaan melko valikoivasti, ja jokaisen valloitetun kiven koetaankin olevan askel kohti aluevaatimusten täyttymistä, vaikka sopimuksessa määritellyt vaatimukset eivät kaikkien kivien ja karikkojen kohdalla täytyisikään.

Saarikiistoista sinällään erillisenä ongelmakehtana, mutta merioikeusyleissopimukseen ja talusvyöhykkeen määritelmään liittyy myös kysymys navigoinnin vapaudesta ja erityisesti toisen valtion talusvyöhykkeellä tapahtuvasta toiminnasta. Yhdysvallat, joka ei ole ratifioinut merioikeusyleissopimusta, on vaatinut merenkulun vapauden noudattamista ja vedonnut merioikeusyleissopimukseen oikeuttaakseen läsnäoloaan esimerkiksi Kiinan talusvyöhykkeellä. Monilla Aasian valtioilla on kuitenkin eriävä tulkinta talusvyöhykkeellä sallittavasta toiminnasta. Kiinan johto esittää, että sillä on oikeus säädellä kaikkea toimintaa ja muun muassa kieltää toisen valtion sotilasalusten kulku talusvyöhykkeellään. Yhdysvaltojen tulkinnan mukaan merioikeusyleissopimus kuitenkin antaa oikeuden tiedusteluun ja

⁸ Emmers, Ralf, *Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in East Asia*, London & New York: Routledge, 2010, 21.

⁹ 1 meripeninkulma = 1 825 m.

¹⁰ Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus/UNCLOS, artikkelit 2,3,33, 56, 58, 76, saatavissa suomeksi [<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:179:0003:0003:FI:PDF>]; Guifoyle, Douglas, *Shipping Interdiction and the Law of the Sea*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009, 14.

¹¹ Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus, artikla 121; Raine, Sarah & Le Mièrè, Christian, *Regional Disorder: The South China Sea Disputes*, London: Routledge, 2013, 14, 30–32.

tarkkailuun toisen valtion talousvyöhykkeellä.¹²

Yhdysvaltojen läsnäolo Tyynellämerellä ei ole uusi ilmiö, vaan amerikkalaiset vakiinnuttivat asemansa alueellisina toimijoina viimeistään 1800-luvun loppuun tultaessa ja harjoittivat myös imperialistista politiikkaa alueella. Edes 1900-luvun alun ja maailmansotien välinen eristäytymispolitiikka ei vetänyt amerikkalaisia pois itäisestä Aasiasta. Toisen maailmansodan aikana Tyynimeri sai aivan uuden merkityksen ja sodan jälkeen amerikkalaiset jäivät alueelle tavoitteenaan turvata rauha ja estää kommunismin leviäminen.¹³ Yhdysvaltojen pysyvä läsnäolo Japanissa ja Etelä-Koreassa 1940- ja 1950-luvulta lähtien on mahdollistanut sen vahvan osallistumisen Itä-Aasian turvallisuuteen.¹⁴ Yhdysvallat piti hallussaan 1970-luvun alkuun asti Okinawan saarta, jolla edelleen sijaitsee amerikkalaisten suurin sotilastukikohta Aasiassa.¹⁵

Tilanne jännittyy Etelä- ja Itä-Kiinan merillä toistuvasti koskien tiettyjä saaria, saariryhmiä ja alueita. Keskustelu saarikiistoista pyörii ennen kaikkea kolmen alueen ympärillä; Itä-Kiinan merellä Diaoyu/ Senkakusaarista kiistelevät Japani, Kiina ja Taiwan, Etelä-Kiinan merellä Paracelsaarista Vietnam, Kiina ja Taiwan sekä Spratlysaarista Vietnam, Brunei, Filippiinit, Malesia, Kiina ja Taiwan. Kiina ja Taiwan käyvät lisäksi omaa keskinäistä kädenvääntöään siitä, kumpi edustaa todellista Kiinaa ja sen historiallista perintöä. Yhteisten vaateiden esit-

täminen on epätodennäköistä, vaikka niillä voisi olla paljon painoarvoa. Taiwan pitää hallussaan Taiwanin salmessa sijaitsevaa asumattomia *Pratassaaria*, Kiina puolestaan Taiwanin eteläpuolella sijaitsevaa *Macclesfield Bankia*. Molemmilla on vaateita toisen hallitsemiin alueisiin. Kansainvälisen merioikeuden mukaan Macclesfieldiin kohdistuvat vaateet eivät ole edes laillisia, koska atolli on merenpinnanalainen. Lisäksi Kiina, Taiwan ja Filippiinit kiistelevät Filippiinien pääsaaren Luzonin läheisyydessä sijaitsevasta *Scarborough-atollista*, jonka alueella on käyty myös aseellisia yhteenottoja.¹⁶

Saarikiistojen kohdalla on ongelmallista puhua eri toimijoista vain kansallisuuksien mukaan, vaikka virallisia aluevaatimuksia esittävätkin valtiot. Kunkin maan harjoittama virallinen politiikka on eri asia kuin kansallismielisten yksilöiden toiminta. Tilanteet ovat usein kärjistyneet esimerkiksi aktivistien ja kalastajien toimesta, mihin valtiojohdolle ei ole suoranaisesti voinut vaikuttaa. Esimerkiksi Kiinan tapauksessa nähdään sekä valtion/puolueen ruokkimaa nationalismia, että kansan syvistä riveistä kumpuavaa ajattelua, joka on ollut jopa haitaksi valtion intresseille. Näiden toisistaan erottaminen on välillä hyvin vaikeaa.¹⁷

Saarikiistoilla on sekä yhteisiä että eroavia piirteitä. Yhteinen nimittäjä kaikille Etelä- ja Itä-Kiinan meren kiistoille on Kiina ja sen vaateet historiallisen alueensa palauttamisesta. Merkittävä ero löytyy voimasuhteista. Itä-Kiinan merellä toimii kaksi vanhaa suurvaltaa, Etelä-Kiinan merellä tilanne on epätasaväkisempi pienten ja keskikokoisten valtojen toimiessa Kiinaa ja toisiaan vastaan. Huomattavaa on myös se, että Itä-Kiinan meren valtiot ovat yleisesti ottaen taloudellisesti vahvempia kuin Etelä-Kiinan meren valtiot, mutta jälkimmäiset ovat silti omavaraaisempia raaka-aineiden suhteen.¹⁸

¹² Kallio, Jyrki, ”Kiinan meri vai kaikkien meri? Etelä-Kiinan meren sopassa on liikaa mausteita”, FIIA Briefing Paper 115, Lokakuu 2012, 10; Raine & Le Mièrre 2013, 1–15.

¹³ Gibney, Frank, ”Pacific ties: the United States of America and an emerging Pacific community?”, teoksessa McGrew, Anthony & Brook, Christopher (toim.) *Asia-Pacific in the New World Order*, London & New York: Routledge, 1998, 18–22.

¹⁴ Langdon, Frank, ”American Northeast Asian Strategy”, *Pacific Affairs*, Vol. 74, No. 2 (Summer, 2001), 167.

¹⁵ Mackerras 1998, 49.

¹⁶ Emmers 2010, 1; Raine & Le Mièrre, 2013, 13.

¹⁷ Kallio 2012, 6.

¹⁸ Emmers 2010, 21.

Kiistojen taustalta on löydettävissä neljä geopolittista tekijää. Ensimmäiseksi, alueen maiden eriävät katsannot historiasta ja menneisyyden painolasti hankaloittavat kiistojen ratkaisua, kun kaikki toimijat yrittävät vedota juuri omaan näkemykseensä historiasta. Toiseksi, historian tulkinnat ovat polttoainetta kansallismieliselle toiminnalle. Kiistellyt alueet ovat tärkeitä alueellisen identiteetin ja nationalismin kannalta, mikä ruokkii aktivistien toimia ja vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Kolmanneksi, kilpailu raaka-aineista ja kalavesistä sekä ristiriidat talousintressien suhteen ovat talouspolittisia tekijöitä kiistoissa. Neljänneksi, eri osapuolten väliset kilpailuasetelmat ovat johtaneet varustelukierteeseen ja monimutkaisten liittolaisuussuhteiden solmimiseen, mitä käsitellään turvallisuuspolittisina tekijöinä. Seuraavassa perehdytään näihin eri tekijöihin tarkemmin.

2 Historialliset syyt

Saarikiistojen historiallisesta kontekstista huomaa, että historiaa käytetään todisteena silloin, kun se parhaiten edesauttaa omia tavoitteita. Kiinaa ja Japania sekä Kiinaa ja Vietnamia yhdistävät muistot menneestä suuruudesta ja katkeruus vieraan vallan alla olemisesta. Japani sijaitsi tribuuttijärjestelmän reunamilla ja sen suhteen Kiinaan ovat olleet myrskyisät. Vietnam kuului kiinalaisen *tribuuttijärjestelmän* piiriin, mutta se arvostaa oman kulttuurinsa ja historiansa korkealle. Vietnam on ollut välillä pitkiä aikoja kiinalaisten hallitsemana, mikä osaltaan selittää myös maiden päällekkäisiä vaateita Etelä-Kiinan merellä, sillä molemmat katsovat hallinneensa aluetta. Nykyisissä kiistoissa tärkeä rooli on sillä, mitä aluetta kukin osapuoli katsoo historiallisella oikeudellaan voivansa hallita.

2.1 Kiinan aluevaateiden perusta

Tribuuttijärjestelmän jäänteet elävät edelleen Etelä- ja Itä-Kiinan merien saarikiistoissa. Kiina ei suostu neuvottelemaan aluevaatimuksistaan, koska historiallisiin syihin vedoten uskoo, että alueet ovat aina kuuluneet sille. Tribuuttijärjestelmän aikana Kiina ei nähnyt tarvetta tarkkojen rajojen piirtämiselle. Tribuuttijärjestelmän käyttäminen nykypäivän aluevaatimusten perusteena on kuitenkin ongelmallista, koska tulkintaerot siitä, mitä tribuutisuhte merkitsi, ovat suuret. Kun Kiina vaatii itselleen Diaoyu/Senkakusaaria ja jopa Japanille kuuluvaa *Ryukyu-saariketjua*, voisi se periaatteessa vaatia Korean niemimaata, Vietnamia ja Thaimaatakin.¹⁹ Vaikka Kiinalla on kirjallisia todisteita ja karttoja siitä, että Etelä-Kiinan meren alueet ovat olleet tunnettuja alueita jo tuhansien vuosien ajan, ne eivät varsinaisesti todista mitään alueen hallinnasta. Kalastuksesta eläneet ihmiset ovat luonnollisesti navigoineet laajoilla alueilla. Saarien ja niitä ympäröivien vesialueiden vaatiminen itselleen vain sillä perusteella, että ne ovat olleet jonkun kalastusalueita, onkin heikolla pohjalla, koska alueella ovat kalastaneet myös muut.²⁰

Kiinan keisarivallan loppuminen ja uuden tasavallan rakentaminen loivat tarpeen tarkemmalle rajojen osoittamiselle. Jo tasavallan alkuaikoina Kiina esitti suvereniteettivaateita aina Spratlysaarille asti. Ensimmäisen kerran Kiinan eteläinen meriraja määriteltiin vuonna 1947 julkaistussa kartassa, jossa näkyy Kiinan ns. U-linja. U-linja määrittelee edelleen Kiinan aluevaateita Etelä-Kiinan merellä. Kartta luotiin määrittelemään Kiinan ydinalueet ja niiden puolustuk-

¹⁹ Zhou, Fangyin, "Equilibrium analysis of the tributary system", *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 4, 2011, 147–148; Wallace, Busan HAPS, 26.7.2012.

²⁰ Moss, Trefor, "History Wars: A Long View of Asia's Territorial Disputes", *The Diplomat* 15.9.2013. [<http://thediplomat.com/2013/09/15/history-wars-a-long-view-of-asias-territorial-disputes/>]

sen kannalta olennaiset puskurivyöhykkeet. U-linja sinänsä vaikuttaa sattumanvaraisesti piirretyltä, eikä Kiina ole suostunut virallisesti selittämään, mitä linjalla tarkoitetaan ja mihin vaatimukset tarkkaan ottaen perustuvat. Kiina toteaa vain suvereniteettinsa ulottuvan Etelä-Kiinan meren saarille ja niiden lähivesille.²¹ Kiinan historiallinen valta-asema on ajanut sitä puolustamaan vaateita vanhasta alueestaan, ja muut maat syyttävätkin Kiinaa sen vaatimusten suurpiirteisyydestä, mikä on johtanut aluekiistoihin.

Yhtenä ongelmakohtana kiistojen muodostumisessa voidaan pitää toisen maailmansodan jälkeisiä rauhansopimuksia. Jo Kairon julistuksessa vuonna 1943 määrättiin Japani luovuttamaan valloittamansa alueet²² Kiinalle.²³ Kuitenkin, kun Japani ja liittoutuneet Yhdysvaltojen johdolla allekirjoittivat rauhansopimuksen San Franciscossa 1951, kahtia jakautunutta Kiinaa ei kutsuttu mukaan. Osapuolet eivät päässeet yhteisymmärrykseen siitä, edustaisiko Kiinaa sisällissodan voittanut Kiinan kansantasavalta vai häviön jälkeen Taiwanille paennut Kiinan tasavalta. San Franciscon rauhassa Japani tunnusti valloittamiensa alueiden suvereniteetin ja luopui vaateistaan alueita kohtaan. Rauhansopimus jätti kuitenkin määrittelemättä, kenen hallintaan luovutetut alueet kuuluivat – osin siitä syystä, ettei osattu päättää, kumpi Kiina alueet perisi. Kun Japani ja Kiinan tasavalta (Taiwan) solmivat oman rauhansa Taipeiissa vuonna 1952, Japani luopui vaateistaan koskien Taiwania ja Penghua sekä Spratly- ja Paracelsaaria. Spratly- ja Paracelsaaria ei kuitenkaan sen

tarkemmin määritelty kuuluvaksi Kiinan tasavallalle, Kiinan kansantasavallalle tai kenellekään muulle.²⁴ Kiinan kansantasavallan asema tunnustettiin kansainvälisesti vasta vuonna 1971, kun kommunistisen puolueen johtama Kiina siirtyi Kiinan tasavallan paikalle edustamaan ”Kiinaa” YK:n yleiskokouksessa ja turvallisuusneuvostossa. Tämän jälkeen Kiinalla oli ensimmäistä kertaa mahdollisuus esittää aluevaatimuksiaan kansainvälisellä areenalla hyödyntäen kansainvälisen järjestelmän tarjoamia väyliä.²⁵

Kiina esittää vaateitaan vankkumattomasti, koska kiinalaiselle ajattelulle on tyyppillistä nähdä historiallinen omistusoikeus kaikki muut myöhemmin tehdyt sopimukset ja rajanvedot kumoavana tekijänä.²⁶ Kiinan kansantasavallan ja Taiwanin hallitukset uskovat molemmat edustavansa Kiinan perintöä, minkä vuoksi niiden vaateet ovat yhtenäiset. Poliittisesti Kiina tavoittelee omien sanojensa mukaan ennen kaikkea rauhanomaista kehitystä, jonka saavuttamiseksi vakaata ja rauhallista ympäristöä sekä kotimaassa että kansainvälisesti on ensimmäinen edellytys. Virallisesti Kiina on ilmaissut tavoittelevansa toimillaan maailmanrauhaa ja kehitystä, ja luvannut, ettei se tule koskaan olemaan osallisena aggressioissa tai laajentumispyrkimyksissä, ei tule koskaan tavoittelemaan hegemoniaa ja tulee aina olemaan kantava voima alueellisen ja maailmalajuisen rauhan ja vakauden ylläpitämisessä.²⁷ Aluekiistojen kontekstissa näyttää kuitenkin siltä, että Kiina on valmis myös aggressiivisesti puolus-

²¹ Kallio 2012, 3–4; Lague, David, “Analysis: China’s nine-dashed line in South China Sea”, Reuters 25.5.2012. [<http://www.reuters.com/article/2012/05/25/us-china-sea-boundary-idUSBRE84O07520120525>]

²² Mantsuria, Formosa, Pescadorit.

²³ Kai, Jin, “Structural Distrust: Undermining a Senkaku/Diaoyu Solution” *The Diplomat* 6.10.2013. [<http://thediplomat.com/2013/10/06/structural-distrust-undermining-a-senkaku-diaoyu-solution/>]

²⁴ Lai, David, *The United States and China in Power Transition*, Carlisle: Strategic Studies Institute, 2011, 128–130.

²⁵ ”Oct. 25, 1971 | People’s Republic of China In, Taiwan Out, at U.N.” *The New York Times*, The Learning Network, 25.10.2011. [<http://learning.blogs.nytimes.com/2011/10/25/oct-25-1971-peoples-republic-of-china-in-taiwan-out-at-un/>].

²⁶ Kallio 2012, 3; Buzan, Barry & Waeber, Ole, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, 150–151.

²⁷ ”China’s Peaceful Development”, Information Office of the State Council, 2011; Kallio 2012, 7.

tamaan vaateitaan ja, että sillä on halu ja pa-lauttaa historiallinen asemansa alueen johta-vana valtiona, kuten on taloudellisesti jo ta-pahtunutkin.

2.2 Pällekkäiset vaatteet ja historian käyttö aluekiistoissa

Aluekiistoille on ominaista vaatimusten se-kalainen perusta, sillä esimerkiksi Kiina pe-rustaa lähes koko Etelä-Kiinan meren katta-vat vaateensa yhtäältä merioikeussopimuk-seen ja toisaalta historiallisiin omistussuhteisiin. Myös muut valtiot käyttävät YK:n me-rioikeusyleissopimusta vaatimustensa perus-teena silloin, kun sen avulla voidaan selvästi perustella omat aluevaatimukset, mutta toi-saalta jättävät sopimuksen omaan arvoonsa niiltä osin, kun se kyseenalaistaa vaatimukset.

Kiinan ja Japanin välistä kiistaa Diaoyu/Senkakusaarista Itä-Kiinan merellä pide-tään itäisen Aasian aluekiistoista haastavim-pana sen historiallisen merkityksen takia. Kiinalle saaret ovat Japanin imperialismi-muistomerkki, ja saarten säilyminen Japanin hallussa muistuttaakin menneistä vääryyksis-tä. Japanille saaret taas ovat maan läntisin kolkka ja siten ensimmäinen vyöhyke nou-sevaa Kiinaa vastaan.²⁸

Diaoyu/Senkakusaaret mainitaan kiina-laisissa kirjoituksissa jo 1400-luvulla. Saarten kiinankielinen nimi Diaoyu merkitsee kalas-tamista, mistä voidaan päätellä alueella si-jainneen runsaat kalavedet. Jotkut historialli-set lähteet nimeävät saaret osaksi Ruykyun kuningaskuntaa, joka hallinnoi saarialueita Japanista lounaaseen. Kiinalaiset eivät kui-tenkaan lukeneet Diaoyusaarten kuuluvan samaan saariryhmään. Japani otti alueen hal-tuunsa vuonna 1895, samaan aikaan kun Kiina ja Japani sotivat keskenään. Nykyään Japani väittää valloituksen tapahtuneen sillä perusteella, ettei alueella ollut merkkejä muiden hallinnosta. Senkakusaaria ei pidetty San Franciscon rauhassa väärin perustein vallattuna, joten Japani ei joutunut niistä

luopumaankaan. Historian tulkinnot asetta-vat Japanin hallinnan Senkakusaarilla kui-tenkin kyseenalaiseksi. Mikäli saaret olivat vuonna 1895 ei-kenenkään maata ja Japani otti ne haltuunsa tutkimustyön seurauksena, kuten Japani väittää, San Franciscon sopi-muksessa ei tehty virhettä. Kuitenkin mikäli saaret olivat Kiinan hallussa ja Japani val-loitti ne Kiinan-Japanin sodan luotua siihen mahdollisuuden, olisi Japanin tullut luovut-taa saaret Kiinalle. Kiinan mukaan saaret ovat aina kuuluneet Kiinan ”synnynnäiseen” alueeseen. Jos saaret olivat sotasaalis, ne oli-si tullut luovuttaa.²⁹

Toisen maailmansodan jälkeen saaret olivat väliaikaisesti Yhdysvaltojen hallussa, eikä kummallakaan Kiinalla ollut mahdolli-suutta sekavan tilanteensa takia vaatia saaria itselleen. Saaret palautettiin Japanille 1970-luvun alussa, mutta vain ”hallinnollisesti”, ottamatta kantaa suvereniteettiin. Kiinan mukaan Japanin olisi täytynyt luovuttaa saa-ret viimeistään vuonna 1972.³⁰ Kiista saar-ten omistajuudesta on käynyt erityisen kii-vaana 1970-luvulta lähtien, vaikkei yhteenot-toja tapahtunut ennen 1990-lukua, jolloin sekä japanilaiset ja kiinalaiset aktivistit kävi-vät saarilla ja aiheuttivat vuoroin protesteja. Syksyllä 2012 Japanin pääministeri ilmoitti hallituksen ostavan osan Senkakusaarista niiden yksityiseltä omistajalta.³¹ Kiina ilmaisi vastustuksensa Japanin toimille, koska sen mielestä saarien omistajuutta ei ole koskaan ratkaistu. Kiinan mukaan Japanin tulisi tun-nustaa vastuunsa toisen maailmansodan kauheuksista ja yleinen mielipide vaatii Ja-panin vastaisia toimia.³² Kun sekä Kiinassa että Japanissa uudet johtajat ovat toimineet vasta alle vuoden, näyttää siltä, että käden-vääntö Diaoyu/Senkakusaarista jatkuu kii-vaana. Ei näytä sille, että kumpikaan osa-

²⁹ Moss, The Diplomat 15.9.2013.

³⁰ Emmers 2010, 47–54.

³¹ Voigt, CNN 24.9.2012.

³² Gaens, Bart, ”Japanin ongelmalliset saarikiistat” FIIA Comment 7/2013, maaliskuu 2013, 1.

²⁸ Kai, The Diplomat 6.10.2013.

puoli olisi valmis tinkimään ainakaan historiallisesta tulkinnastaan saarten suhteen.

Sekä Etelä- että Itä-Kiinan merellä Kiina esittää laajimpia aluevaatimuksia puolustaessaan vanhan hallintonsa kuviteltuja rajoja. Historialliset narratiivit sekä sisäpoliittiset ja taloudelliset kysymykset vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten kukin valtio reagoi ja vastaa Kiinan vaatimuksiin ja provokaatioihin.³³ Kun Kiina uhittelee naapureilleen aluekiistoissa, nousee Kiinan naapurimaista toiveita Yhdysvaltojen suuntaan, jotta tämä ottaisi aktiivisemman roolin alueen turvallisuuden takaajana. Kiinan virallisen retorikan mukaan Kiina ei ole muuttanut ulkopolitiikan tavoitteitaan, laajentanut aluevaatimuksiaan tai omaksunut jämäkämpää asennetta merellisiin aluekiistoihin. Päinvastoin muut maat ovat osin Yhdysvaltojen tukemina haastaneet Kiinan vanhat vaateet ja pakkottaneet Kiinan joko hyväksymään suvereniteettinsa tallomisen tai toimimaan. Kiinan mukaan Yhdysvaltojen ei tule puuttua tai tukea ketään suvereniteettikysymyksissä. Kiinan ja Yhdysvaltojen suurin kiistakapula ovat Diaoyu/Senkakusaaret, jotka kuuluvat Yhdysvaltojen ja Japanin välisen turvallisuussopimuksen alaisuuteen. Kiina on kuitenkin kieltänyt Yhdysvaltoja puuttumasta kiistan ratkaisemiseen.³⁴

Myös Etelä-Kiinan merellä käydään tiukkaa keskustelua siitä, minkä maan historian tulkinnat edustavat oikeaa totuutta. Kiinassa on puhuttu Etelä-Kiinan merestä luonnollisena vaikutusalueena ja turva-vyöhykkeenä. Erityisesti Vietnamin katsotaan uhkaavan tätä luonnollisuutta toimillaan. Vietnam on rakentanut kiistellyille saarille ja maan ulkoministeriöstä todetaan Vietnamilla olevan päteviä historiallisia todisteita ja laillisia perusteita siitä, että suurin

osa Etelä-Kiinan merestä kuuluu sille. Vuonna 2012 Vietnam vahvisti vaateensa lailla. Kiina on huolissaan lain vaikutuksista, sillä se on Kiinan mielestä laiton ja epäpätevä.³⁵

Vietnamin ja Kiinan yhteinen ja osin melko verinen historia tuo lisäjännitettä saarikiistoihin. Vietnam ei hyväksy Kiinan oikeudellisia ja historiallisia vaateita, mutta esittää itse vastaavia.³⁶ Vietnam katsoo hallinneensa vaatimiaan Etelä-Kiinan meren alueita käytännössä aina, mutta todisteita Vietnamin intresseistä alueella on olemassa vasta 1600-luvulta alkaen, jolloin Vietnam on hallinnut aktiivisesti Spratly- ja Paracelsaaria. Ranskan siirtomaavalta tunnusti saarten kuuluvan osaksi Vietnamia. Vietnamin mukaan Kiina ei ennen 1940-lukua ja Ulinjan piirtämistä esittänyt suvereniteettivaateita Etelä-Kiinan merellä. Jakaantuneen Vietnamin aikana kommunistinen Pohjois-Vietnam tunnusti Kiinan vaateet, mutta voitettuaan sodan alkoikin esittää omia vaateitaan. Tämä johti taisteluihin Spratlysaarilla Kiinan ja Vietnamin joukkojen välillä vuonna 1988.³⁷ Nykyään Spratlysaarten kiistassa on eniten osapuolia mukana Etelä-Kiinan merellä. Alueeseen kuuluu kymmeniä pieniä saaria, atolleja ja riuttoja. Tällä hetkellä Kiinalla on hallussaan kymmenisen riuttaa. Kaakkois-Aasian maiden vaateet kattavat pääasiassa niiden talousvyöhykkeet, mutta Vietnam vaatii kaikkia saaria itselleen. Kiina ja Vietnam taistelivat merellä jo vuonna 1974, kun Kiina valloitti Vietnamin sodan aikana Paracelsaaret itselleen. Molemmissa taisteluissa koettiin aineellisia ja miestappioita.³⁸

Paracel- ja Spratlysaarista käydyissä yhteenotoissa Yhdysvallat pysytteli taustalla

³³ International Crisis Group Asia Report Nro 229, "Stirring up the the South China Sea (II): Regional responses". 24.7.2012, 2, 13, 34.

³⁴ Saunders, Phillip C., "The Rebalance to Asia: U.S.-China Relations and Regional Security", *Strategic Forum* No. 281, National Defense University, August 2013, 4–5, 10, 12.

³⁵ Blazevic, Jason J., "Navigating the Security Dilemma: China, Vietnam, and the South China Sea", *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 4/2012: 81–84.

³⁶ Blazevic 2012, 82.

³⁷ Moss, The Diplomat 15.9.2013; "Q&A: South China Sea dispute", BBC 15.5.2013 [http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-13748349]

³⁸ Emmers 2010, 65, 68–69.

eikä tuominnut Kiinan toimia. Kuitenkin vuonna 1994 Kiinan ja Filippiinien välisessä kahinassa Yhdysvallat otti suuremman roolin ja ilmoitti Yhdysvaltojen ja Filippiinien välisen turvallisuussopimuksen kattavan myös Filippiinien vaateet Etelä-Kiinan merellä.³⁹

Kuten edellä on huomattu, historiaan vetoavia vaateita yhdistävät niiden epämääräisyys ja huterat perustelut. Karttoihin piirretty viivat ja saarille annetut nimet eivät oikeastaan voi todistaa mitään, kun naapurimaasta löytyy samalta ajalta vastaava kartta toisinkielisillä nimillä. Vahvistuessaan taloudellisesti ja sotilaallisesti Kiina on tullut päättäväisemmäksi halussaan korjata menneisyyden vääryydet. Historiasta ammentavat perustelut ovat erittäin tunnesidonnaisia ja niille on helppo saada kansan tuki. Nationalismin ja Aasian itsenäistymisen myötä kansallinen identiteetti on löydetty loistavasta menneisyydestä ja vääryyksistä, joita on toisten vallan aikana koettu. Tämän takia aluevaatimuksista luopuminen ei tule kysymykseen, koska se tarkoittaisi voittoa vastustajalle.

3 Nationalismi aluekiistoissa

Yhä voimistuva nationalistinen liikehdintä listataan yhdeksi mahdolliseksi konfliktin aiheuttajaksi sekä Etelä- että Itä-Kiinan merellä. Vietnamin, Kiinassa ja Japanissa hallitukset ovat toisinaan joutuneet jopa puutumaan liialliseen kansallismielisyyteen, jonka on pelätty aiheuttavan ennemminkin haittaa kuin hyötyä hallitusten ponnisteluille saarikiistoissa. Malesiassa ja Bruneissa hallitusten ei sen sijaan tarvitse pelätä nationalistista liikehdintää saarikiistojen osalta. Filippiineillä puolestaan kansallismieliset aktivistit ovat aiemmin suunnanneet mielenilmuksensa ennemminkin Yhdysvaltojen kuin esimerkiksi Kiinan toimia kohtaan. Kuitenkin esimerkiksi Vietnamin ja Filippiineillä hallintoa on kritisoitu aluevaatimusten tär-

keyden unohtamisesta, sillä vaatimuksilla on symbolista merkitystä kansalliselle identiteetille. Malesia ja Brunei ovat pysytelleet maltillisemmalla linjalla saarikiistoissa, eivätkä kiistat Kiinan kanssa siten herätä maantieteellisestikin etäällä olevien valtioiden kansalaisissa niin voimakasta kansallistunnetta, kuin lähimpien naapureiden keskuudessa. Nationalistiset äänet jäävätkin useissa maissa poliittisten ja taloudellisten intressien puolestapuhujien varjoon.⁴⁰

3.1 Nationalismi Kiinassa

Kiina on käyttänyt hyväkseen nationalismia oikeuttaessaan harjoittamaansa politiikkaa. Saarikiistoissa sekä Etelä-Kiinan merellä että Itä-Kiinan merellä nationalismi voi olla keskushallinnolle sekä vahvuus että heikkous. Julkista mielipidettä voi käyttää perusteena, mutta sitä pitää myös tyydyttää. Kiina ruokkii kansallistunnetta saarikiistoissa esittämällä kiistellyt saaret eri lähteissä, kuten koulu- kirjoissa, kiistattomasti Kiinaan kuuluvana alueena. Kansalaisille on siten mahdotonta käsittää, miksi Kiinan edes tarvitsee kiistellä saarista muiden pienempien valtioiden kanssa, jos saaret yksinkertaisesti ovat Kiinan. Valtion ohjailema media osaa myös vetää aluekiistautisoinnissa nationalisminaruista maalatessaan Kiinasta kuvan uhrina, mikä on kiinalaiselle poliittiselle retoriikalle varsin tyypillistä. Kiinalaisten omat aggressiot alueella jätetään usein mainitsematta, mutta Japanin, Vietnamin ja Filippiinien väkivaltaisuuksista kiinalaisia kalastusaluksia kohtaan julkaistaan tiedotteita toisensa perään.⁴¹

Kansallistunnetta ja uhrin asemaa korostaa myös vetoaminen vieraiden valloittajien alaisuudessa kärsittyyn ”häpeän vuosisataan”, josta kommunistinen puolue kansan

³⁹ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 13, 20–21; Raine ja Le Mièrre 2013, 120–121; Emmers 2010, 75.

⁴⁰ International Crisis Group Asia Report Nro 223, ”Stirring up the South China Sea (I)”, 23.4.2012, 26–28.

³⁹ Lai 2011, 136.

vapautti. Kiinalla on tarve korostaa omaa erityislaatuisuuttaan ja kunniakkuuttaan, erityisesti omien kansalaistensa silmissä, ja sen vuoksi monia toimia perustellaan muiden tekemillä vääryyksillä Kiinaa kohtaan. Kiina itse ei oman historiallisen muistinsa mukaan ole koskaan tehnyt väärin muita kohtaan, eikä tule koskaan tekemään, jolloin ongelman aiheuttajat myös nykyisissä kiistoissa löytyvät yleensä muualta. Tämän vuoksi Kiina katsoo toimiansa oman suvereniteettinsa varmistamiseksi olevan oikeutettuja.⁴² Saarikiistoissa kansallistunnetta on keskuksellisuuden taholta lietsottu myös rinnastamalla Etelä- ja Itä-Kiinan meren kiistellyt saaret ainakin retoriikan tasolla Taiwanin sekä Tiibetin ja Xinjiangin autonomisiin alueisiin. Nämä kolme aluetta aiheuttavat Kiinalle eniten ongelmia emämaan yhtenäisyyden säilyttämisen suhteen ja ne ovat poliittisesti arkoja aiheita puolueelle, joka on tukahduttanut aseellisesti tiibetiläisten ja uiguurien itsenäisyyspyrkimyksiä ja kerta toisensa jälkeen joutunut tunnustamaan, että kansallinen jälleenyhdistyminen Taiwanin kanssa on edelleen ainoastaan papereihin kirjattu tavoite, ei vielä todellisuutta. Kiistelyjen saarten liittäminen edellä mainittujen alueiden rinnalle Kiinan ”ydinintressien” listalle lisää niiden nationalistista painoarvoa, sillä nyt niissä on kyse ennen kaikkea suvereniteetista, alueellisesta koskemattomuudesta ja kansallisesta yhtenäisyydestä, jotka ovat kuin omiaan ruokkimaan nationalistista ainesta.⁴³

⁴² ”The Diversified Employment of China’s Armed Forces”, Information Office of the State Council, The People’s Republic of China, 2013; ”China’s National Defence in 2010”, Information Office of the State Council, The People’s Republic of China, 2011; International Crisis Group Asia Report Nro 245, ”Dangerous Waters: China-Japan Relations on the Rocks”, 8.4.2013, 10–12; Emmers 2010, 24.

⁴³ Fravel, M. Taylor ”China’s Strategy in the South China Sea”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 33 No. 3, 2011, 296; Goldstein, Lyle ”Chinese Naval Strategy in the South China Sea: An Abundance of Noise and Smoke, but Little fire”, *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 33 No. 3, 2011, 322; Wong, Ed-

Erityisen voimakasta nationalismi on Japanin kanssa käytävissä kiistoissa Itä-Kiinan merellä, sillä muisto Japanin tekemistä vääryyksistä toisen maailmansodan aikana elää edelleen voimakkaana kiinalaisten keskuudessa. Kiinan keskushallitukselle ei olekaan kovin vaikeaa lietsoa kansallistunnetta ja Japanin vastaista mielialaa, sillä sen siemenet ovat syvällä historiallisessa muistissa. Toisaalta juuri Japanin ollessa kyseessä, kansallistunteen lietsonta on erittäin vaarallista, sillä nationalistien mielipide saattaa joissain tapauksissa olla keskushallituksen linjaa selvästi radikaalimpi, ja harvat kiinalaiset peittelevät Japania kohtaan tuntemaansa vastenmielisyyttä ja epäluottamusta. Yleinen mielipide kannattaakin joissain tapauksissa nykyistä kovempia otteita Japanin suhteen.⁴⁴ Samaan aikaan, kun Japanin sotien muistot nostavat edelleen tunteita pintaan Kiinassa, japanilaisten epäilykset Kiinaa kohtaan ovat viime aikoina lisääntyneet.⁴⁵

3.2 Nationalismi Japanissa

Kiinan järjestelmä pystyy hillitsemään nationalistieja, mutta tilanne on toinen Japanissa. Demokratia edellyttää ilmaisun vapautta ja poliitikkojen on toimittava kansan toiveiden mukaisesti. Tästä syystä nationalistit ovat saaneet äänensä kuuluviin eikä poliitikoilla ole varaa näyttää heikolta aluekiistojen suhteen. Etenkin japanilainen äärioikeisto on nostanut päätään. Vaikka oikeistoryhmitä on useita, niillä on rahaa käytettävissä-

ward ”Chinese Military Seeks to Expand Its Naval Power”, *The New York Times*, 23.4.2010.

[[http://www.nytimes.com/2010/04/24/world/asia/24navy.html?pagewanted=all&_r=1&_t=China's "Core Interests" and the East China Sea](http://www.nytimes.com/2010/04/24/world/asia/24navy.html?pagewanted=all&_r=1&_t=China's%20Core%20Interests%20and%20the%20East%20China%20Sea%20U.S.-China%20Economic%20and%20Security%20Review%20Commission%20Staff%20Research%20Background%202013%203%20China.org.cn,%20Beijing%20Review,%2026.8.2013,%20China's%20declaration%20of%20key%20interests%20misinterpreted%20http://www.china.org.cn/world/2013-08/26/content_29824049.htm)]. U.S.-China Economic and Security Review Commission Staff Research Background, 2013, 3; China.org.cn, *Beijing Review*, 26.8.2013, ”China’s declaration of key interests misinterpreted” [http://www.china.org.cn/world/2013-08/26/content_29824049.htm]

⁴⁴ International Crisis Group Asia Report Nro 245, 2013, 17–19.

⁴⁵ Voigt, *CNN*, 24.9.2012.

sään ja melko hyvin organisoituneina niillä on myös vaikutusvaltaa.⁴⁶ Keskustelua on käyty, rohkaiseeko nykyinen pääministeri *Shinzo Abe* nationalisteja toimillaan: hän on kampanjoinut sotilaallisella kuvastolla ja esittänyt mahdollisuuden Japanin perustuslain uudistamisesta. Ennen kaikkea hänen suosionsa kuitenkin katsotaan perustuvan uuteen talouspolitiikkaan. Japanilaiset äänes-tävät niitä, jotka pystyvät parhaiten vastaamaan heidän toiveisiinsa ja tällä hetkellä tärkeintä on talouden saaminen takaisin raiteil-leen. Suosion odotetaan laskevan jos Abe menee liian pitkälle nationalismissaan ja saa-rikiistassa Kiinan kanssa.⁴⁷

Nationalismi koetaan Japanissa myös suureksi riskiksi sen historian takia. Japanilainen nationalismi alkoi Meiji-restauraatiosta ja kehittyi 1930-luvulle tullessa erityisen sotilaalliseksi ja rotutietoiseksi. Ekspansiivinen nationalismi koki tappion toisen maailmansodan loppuvaiheessa. Sodan jälkeen kaikki sotilaallinen toiminta yritettiin kitkeä Japanista, jotta vastaava ei enää toistuisi. Sotilaallisen nationalismin korvasi talouskasvu, joka vaimensi ääriilikkeet. Nyt, talousongelmien myötä, japanilaisen nationalismin uskotaan olevan jälleen kasvussa. Uutisotsikoihin ovat päässeet mm. poliitikkojen vierailut *Yasukuni-pyhätössä*, joka on perustettu keisarikunnan Japanin sodissa kuolleiden muistolle. Poliitikot kosiskelevat tällä nimenomaan nationalisteja ja liberaalidemokraattisen puolueen oikeistosiipeä. Naapurimaat paheksuvat tätä, koska samalla kunniotetaan myös sotasyllisiä.⁴⁸ Japanissa käytetään edelleen koulukirjoja, jotka silottelevat Japanin veristä historiaa. Etenkin Kiinassa ja Etelä-Koreassa on tuomittu Japanin väärät historiatulkinnat ja odotetaan Japanin anteeksipyyntöä sen monista kauheuksista,

kuten *Nanjingin verilöyhystä* ja lohtunaisten värväämisestä.⁴⁹

3.3 Nationalismi Vietnamissa

Vietnamissa nationalismilla on osin samanaikaiset juuret kuin Kiinassa, sillä juuri historialliset kokemukset vahvemman valtion alaisuudessa lietsovat kansallismielisyyttä ja näyttämisen halua kansalaisten ja tiettyyn pisteeseen asti myös Vietnamia johtavan kommunistisen puolueen keskuudessa. Vietnamissa Kiinan vastainen liikehdintä on iso huolenaihe hallitukselle, joka yrittää tasapainoilla nationalististen vaatimusten ja hyvien naapurisuhteiden välillä edes jonkinlaisten taloudellisten ja poliittisten suhteiden ylläpitämiseksi valtavan naapurinsa kanssa.⁵⁰ Vietnamissa aluekiistat juuri Kiinan kanssa nostattavat erityisen korkeaa kansallistunnetta, minkä vuoksi Vietnamin hallituksella onkin sisäinen paine puolustaa kiivaasti omia aluevaatimuksiaan Kiinaa vastaan. Etelä-Kiinan meren ja Vietnamin suvereniteetin alueella todetaan olevan vietnamilaisuuden ytimessä ja erityisesti Kiinan vaatimukset muistuttavat suvereniteetin säilyttämiseksi käydyistä taisteluista. Analytikot ovatkin sitä mieltä, että Vietnam ei peräntyisi edes sotilaallisesta konfliktista selvästi voimakkaamman Kiinan kanssa. Vietnam on kuitenkin joutunut tasapainottelemaan kansallismielisyyden ja hyvien naapurisuhteiden välillä, sillä Kiinan taloudellinen vaikutusvalta Vietnamissa on lähes musertava, ja se pystyy hyvin pitkälti muovaamaan Vietnamin taloutta oman tarpeensa mukaiseksi, eikä ole myöskään kaihtanut taloudellisen vipuvartensa hyödyntämistä aluekiistoissa. Kiinan arvioidaan kykenevän tuhoamaan Vietnamin talouden niin halutessaan,

⁴⁶ Emmers 2010, 56.

⁴⁷ Lind, Jennifer, ”The Limits on Nationalism in Japan”, *The New York Times* 23.7.2013. [http://www.nytimes.com/2013/07/24/opinion/the-limits-on-nationalism-in-japan.html?_r=0]

⁴⁸ Emmers 2010, 55; Lind, *The New York Times* 23.7.2013.

⁴⁹ Dujarric, Robert, ”Japan’s History Problem”, *The Diplomat* 14.10.2013.

[<http://thediplomat.com/the-editor/2013/10/14/japans-history-problem/>]

⁵⁰ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 20–21.

minkä vuoksi edes jonkinlaiset naapurisuhteet ovat Vietnamille äärimmäisen tärkeitä. Epäluottamus Kiinan aikeita kohtaan ja kansallismieliset Kiinan vastaiset ajatukset ovat kuitenkin syvällä yhteiskunnassa, eikä Vietnamin haluta myyvän kansallisia intressejään Kiinalle hyvien taloudellisten suhteiden toivossa. Vaikka Vietnam on tietoinen sen rajoitetuista mahdollisuuksista vastustaa Kiinaa, sisäpoliittiset ongelmat ja epäluottamus Kiinan meristrategiaa kohtaan tulevat jatkossakin rajoittamaan Vietnamin poliittista liikkumatilaa. Vietnam on haluton joustamaan politiikassaan, mikä osaltaan lisää konfliktin mahdollisuuksia merellä.⁵¹

3.4 Kaksiteräinen miekka

Nationalismi on erityisesti Kiinan ja Vietnamin tapauksessa osoittautunut ”kaksiteräiseksi miekaksi”, ja sitä rohkaistaan niin kauan kun se palvelee keskushallituksen intressejä. Nationalismi saattaa kuitenkin kääntyä hallintoa vastaan. Sekä Kiinassa että Vietnamissa vallitsee kommunistisen puolueen yksinvalta, jolloin myös kansalaisten mielten ilmaukset ovat hyvin rajoitettuja ja puolueen vastaisia kannanottoja ei sallita. Kansallismielisen aineksen päästäminen valloilleen ja vapaasti ilmaisemaan mielipiteitään on kuitenkin suuri riski maissa, joissa kansan tyytyväisyys vallitseviin oloihin on ensisijainen legitimitetti myös kommunistisen puolueen autoritääriselle hallinnolle.

Japanin vastaiset mielenosoitukset Kiinassa ovat olleet toistuvia 1990- ja 2000-luvuilla, ja kommunistinen puolue onkin toisinaan sallinut kansallismieliset mielenilmaukset, joita on kuitenkin valvottu tarkasti siinä pelossa, että ne muuttuvat hallituksen vastaisiksi. Esimerkiksi vuonna 2012 hallitus tuki kansallismielisiä protesteja, jotka puhkesivat vastalauseena Japanin kiistellyillä saarilla pidättämille kiinalaisaktivisteille sekä japanilaisten aktivistien rantautumiselle sa-

maisille Diaoyu/Senkakusaarille. Mielenosoittajat vaativat Kiinalta voimakkaampaa sotilaallista puuttumista Japanin toimiin saarilla ja osoittivat kansallistunnettaan boikotoimalla japanilaisia yrityksiä ja jopa tuhoamalla esimerkiksi japanilaisvalmisteisia autoja. Alussa myös keskushallituksen intressejä palvelleet kansallismieliset mielenilmaukset kääntyivät hallintoa vastaan, kun mielenosoittajat ryhtyivät internetissä arvostelemaan puoluetta liian maltillisesta suhtautumisesta Japanin toimia kohtaan. Kiinaa arvostelevat kirjoitukset internetissä katosivat kuitenkin nopeasti ilmestymisensä jälkeen ja kontrollia tiukennettiin, jotta puolueen vastaiset mielipiteet eivät pääsisi leviämään.⁵²

Vietnamin hallitus koki saman kohtalon vuonna 2011, kun kommunistinen puolue rohkaisi Kiinan vastaisia mielenosoituksia vastalauseena kiinalaisten alusten toimille vietnamilaisia tutkimusaluksia kohtaan. Hallitus tuki nationalisteja muun muassa myöntämällä lehdistölle hetkellisesti luvan uutisoida Etelä-Kiinan meren tapahtumista vapaasti, mutta mielenosoitusten jatkuttua useita viikkoja tuloksetta ne kääntyivät lopulta hallituksen vastaisiksi, kun tyytymättömät aktivistit ryhtyivät vaatimaan uutta hallintoa. Mielenosoitukset hajotettiin tämän jälkeen nopeasti ja julkista keskustelua Etelä-Kiinan merestä ryhdyttiin sensuroimaan, jotta suhteet Kiinaan eivät kärsisi korjaamattomasta vahinkoa.⁵³

Sekä Kiinan että Vietnamin tapauksessa nationalismi on osoittautunut äärimmäisen vaaralliseksi aseeksi, jota hallituksen tulee käyttää harkiten, jotta ääriaines ei saisi

⁵¹ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 2–6, 20.

⁵² Emmers 2010, 53–54; Bradsher Keith, Fackler, Martin ja Jacobs, Andrew, “Anti-Japan Protests Erupt in China Over Disputed Island” *The New York Times* 19.8.2012. [http://www.nytimes.com/2012/08/20/world/asia/japanese-activists-display-flag-on-disputed-island.html?pagewanted=all&_r=0]

⁵³ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 20–21; International Crisis Group Asia Report Nro 245, 2013, 17–19; Bradsher, Fackler & Jacobs, *The New York Times* 19.8.2012.

liian suurta kannatusta kansan keskuudessa. Toistaiseksi kiistat ovat pysyneet useimmiten retoriikan tasolla pitkälti diplomatian ansiosta, sillä aseellista konfliktia on haluttu välttää alueen taloudellisen kehityksen suojelemiseksi. Kiinan, Vietnamin ja Japanin johtajat ovat olleet valmiit korostamaan taloutta, sillä taloudellinen keskinäisriippuvuus alueen maiden kesken on valtava, ja kasvua häiritsevän konfliktin välttäminen on kaikkien intresseissä. Ongelmana on, että suvereniteetikysymykset asettavat maat vastakkain huolimatta siitä, kuinka paljon talous- ja diplomaattisuhteita lämmitetään.⁵⁴ Kansallista identiteettiä vahvistetaan tekeillä eroa toisiin ja erottautumisen tarvetta korostetaan tiukoilla aluevaatimuksilla. Itä-Aasiassa kireyttä lisää myös se tosiasia, että niin kauan kuin Japani ei virallisesti tunnusta menneisyyden tapahtumia ja hirmutekoja, historian painolasti Itä-Aasian maiden välissä suhteissa on valtava.

4 Talouspoliittiset tekijät

Etelä- ja Itä-Kiinan meret ovat maailman liikennöidyimpiä merialueita, joiden kautta myös liikkuu yli neljännes maailmankaupasta. Etelä-Kiinan meren merkitys perustuu alueen merkittäviin kalavarantoihin sekä vielä määrittelemättömiin energia- ja mineraalivaroihin, joiden vuoksi kiisteltä merialuetta on tituleerattu jopa toiseksi Persianlahdeksi.⁵⁵ Luonnonvarojen ja niiden mukanaan tuoman vaurauden turvaaminen on jokaisen asianomaisen rantavaltion intresseissä, minkä vuoksi Etelä-Kiinan merellä on törmätty päällekkäisiin aluevaatimuksiin eri valtioiden osalta. Kansainvälisen tapaoikeuden ja sopimusten mukaan kaikkien mereen kohdistuvien aluevaatimusten on lähdettävä liikkeelle maalta, minkä vuoksi itse meren hallinnan sijaan alueella kiistellään yksittäisten

saarien, riuttojen ja toisinaan jopa pelkkien kivien hallinnasta.⁵⁶

4.1 Merien energiavarat nostavat kiisteltyjen alueiden arvoa

Aasian kasvava talous vaatii koko ajan suurempia energiavaroja ja energialähteiden hallintaa olisi tärkeä kilpailuvaltti. Etenkin Kiinalle ja Japanille energian tuottaminen itse asettaa haasteen. Japanin talous on lähes täysin riippuvainen energian ja raaka-aineiden tuonnista sekä valmiiden tuotteiden viennistä. Siksi se on myös investoinut ulkomaille ja siirtänyt tehtaita lähemmäs raaka-aineita.⁵⁷ Näin ollen Japanille on erityisen tärkeää, että Itä- ja Etelä-Kiinan merien vakaus säilyy ja merenkulku on turvattu, koska pääosa sen kaupasta liikkuu meritse. Japanin puolustukselliset toimet ovat yhteydessä sen energiavarojen tarpeeseen.⁵⁸ Fukushima ydinvoimalaonnettomuus vuonna 2011 ja sen jälkipuinti eivät ole ainakaan helpottaneet keskustelua energiavaroista, kun näyttää siltä, ettei ydinvoima ole saarivaltiossa kestävä ja turvallinen ratkaisu.⁵⁹

Kiinan energiapolitiisessa linjauksessa vuodelta 2012 todetaan, että energia on yksi suurimmista strategisista kysymyksistä, joita Kiina kohtaa tavoitellessaan modernisaatiota ja kansalaistensa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tulevaisuudessa energian saannin takaaminen muodostaakin suuren haasteen. Kiinan kasvava riippuvaisuus ulkomaisesta energiantuonnista erityisesti öljyn suhteen on vakava uhka maan energiaturvallisuudelle, sillä tuontiöljyn osuus koko maan öljynkulutuksesta on noussut vuosituhaten alun 32 prosentista nykyiseen 57 prosenttiin. Öl-

⁵⁶ Raine & Le Mièr 2013, 30.

⁵⁷ Pyle, Kenneth, "Restructuring foreign and defence policy: Japan", teoksessa McGrew, Anthony & Christopher Brook toim. *Asia-Pacific in the New World Order*, London & New York: Routledge, 1998, 121.

⁵⁸ Emmers 2010, 31–32.

⁵⁹ Taylor, Brendan, "Asia's century and the problem of Japan's centrality", *International Affairs* 87:4 (2011), 882–883.

⁵⁴ Emmers 2010, 55, 77.

⁵⁵ International Crisis Group Asia Report Nro 223, 2012, 25.

jyn kuljetusreittejä maalla ja merellä uhkaavat yhä suuremmat turvallisuusriskit. Esimerkiksi kiistellyn Etelä-Kiinan meren läpi kuljetetaan vuosittain 80 prosenttia Kiinaan vietävästä raakaöljystä. Vuoteen 2015 mennessä Kiinan uskotaan tuovan 60–70 prosenttia kuluttamastaan öljystä ulkomailta. Kiinan energian saannin turvaaminen ei ole siten ainoastaan sisäpoliittinen ongelma, vaan sen pelätään aiheuttavan maailmanlaajuisen energiaturvallisuusongelman, kun Kiinan kotimaisen energiatarpeen pelätään ylirasittavan maailman energiantuotantoa ja vaarantavan siten muiden valtioiden energiensaannin.⁶⁰

Kiinan suurilla kansallisilla energiayhtiöillä on intressejä Etelä-Kiinan merellä, ja vaikka tähän asti niiden suorittamia koeporauksia onkin rajoitettu kiistojen vuoksi, vaativat ne yhä painavammin keskushallintoa osoittamaan lisälohkoja yhä kauempaa Etelä-Kiinan merellä energiatarpeen tyydyttämiseksi. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta Kiinan kansalliset öljy-yhtiöt ovat kuitenkin varoneet nostattamasta diplomaattisia selkkauksia ja vetäytyneet uusilta alueilta välittömästi, mikäli ongelmia muiden valtioiden kanssa on ilmennyt. Öljy-yhtiöt kehittävät kuitenkin jatkuvasti kykyään suorittaa porauksia kauempana avomereillä, ja ovat myös esittäneet keskushallinnolle, että öljynporauslauttojen vieminen kauemmas kiistellyille vesille vahvistaisi Kiinan aluevaatimuksia. Kiinalle on elintärkeää kasvavana ja kehittyvänä taloutena turvata jatkuva öljyn toimitus, ja Etelä-Kiinan meren öljylähteet ovatkin avainasemassa pyrittäessä lisäämään omavaraisuutta ja vähentämään riippuvuutta Lähi-idästä tuotavaan öljyyn.⁶¹

⁶⁰ “China’s Energy Policy 2012”, Information Office of the State Council, The People’s Republic of China, 2012; Raine & Le Mièr 2013, 12; Zhang Jian “China’s Energy Security: Prospects, Challenges, and Opportunities”, The Brookings Institution, Center for Northeast Asian Policy Studies, 2011, 3.

⁶¹ International Crisis Group Asia Report Nro 223, 2012, 24–26.

Vietnam, Filippiinit ja Malesia uskovat kaikki, että Etelä-Kiinan meren mahdollisesti mittavatkin hiilivetyvarat voisivat olla avainasemassa kunkin valtion taloudellisessa kehityksessä. Etelä-Kiinan meren energiavaroista on esitetty paljonkin toisistaan poikkeavia arvioita, sillä kiistojen vuoksi myös energiavarojen kartoittaminen on ollut hankalaa. Yhdysvaltalainen energijärjestö (*US Energy Information Administration, EIA*) arvioi meressä olevan noin 11 miljardia barrelia öljyä, kun taas kiinalaislähteet ovat arvioineet meressä olevien öljyresurssien yltävän jopa 200 miljardiin barreliin. Joka tapauksessa energiavarojen uskotaan kuitenkin näyttävän tulevaisuudessa yhä suurempaa roolia aluekiistoissa, sillä alueen kasvavat taloudet ovat jatkossa yhä riippuvaisempia merestä saatavasta öljystä ja maakaasusta. EIA arvioi, että OECD:hen⁶² kuulumattomien Aasian valtioiden kokonaisvaltainen nestemäisten polttoaineiden kulutus kasvaa 2,6 prosentin vuosivauhdilla siten, että se tulee kattamaan yli 30 prosenttia koko maailman kulutuksesta vuoteen 2035 mennessä.⁶³

Kasvavat Etelä-Kiinan meren rannikkovaltiot ovat tulevaisuudessa yhä merkittävämpiä energian kuluttajia, mikä puolestaan toimii suurimpana kannustimena uusien energiavarojen kartoittamiseksi ja omavaraisuuden lisäämiseksi. Vietnam on esimerkiksi arvioinut, että vuoteen 2020 mennessä meritalouden (*maritime economy*) osuus sen bruttokansantuotteesta olisi 55 prosenttia, kun se vuonna 2008 oli 48 prosenttia. Avainasemassa tässä suunnitelmassa on juuri Etelä-Kiinan merestä saatava öljy ja kaasu. Myös Filippiinit on nykyisellään öljyn netto-

⁶² Organization for Economic Cooperation and Development.

⁶³ US Energy Information Administration 2013. [<http://www.eia.gov/countries/regions-topics.cfm?fips=SCS>]; GlobalSecurity.org, “South China Oil and Natural Gas”. [<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/spratly-oil.html>]; International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 13.

tuoja ja se näkeekin Etelä-Kiinan meren energiavarat olennaisina energiaturvallisuudelleen. Rantavaltiot suorittavat jo porauksia rannikkojensa läheisyydessä, mutta esimerkiksi Spratlysaarten kiistellyillä vesillä ei ole vielä suoritettu koeporauksia. Muutenkin alueen valtiot ovat pyrkineet pidättymään koeporauksista kiistellyillä alueilla, mutta viime aikoina erityisesti Kiina ja Vietnam ovat ryhtyneet osoittamaan aiempaa aktiivisemmin ja provokatiivisemmin lohkoja öljy-yhtiöille. Kiina muun muassa osoitti vuonna 2012 koeporauksille yhdeksän uutta lohkoa, joista osa oli Vietnamin talousvyöhykkeen sisällä.⁶⁴

Maailman mittakaavassa Etelä- ja Itä-Kiinan meristä tähän mennessä löydetty öljyvarannot eivät ole suuren suuret, vain noin kolme prosenttia maailman öljyvarannoista. Arviot alueelta vielä löytämättömistä lähteistä vaihtelevat. Joidenkin kiistelyjen saarien alueella ei ole havaittu lainkaan öljyesiintymiä. Meri on kuitenkin myös tärkeä kulureitti kauempaa tulevalle tuontienenergialle, sillä alueen läpi kulkee öljyä Lähi-idästä Itä-Aasian maiden käyttöön, erityisesti Kiinaan ja Japaniin. Mikäli Kiinan suvereniteettivaatimukset esimerkiksi Etelä-Kiinan merellä toteutuisivat, suuri osa merialueesta olisi Kiinan talousvyöhykettä.

4.2 Kalastus on paikallisille tärkeä elinkeino

Etelä- ja Itä-Kiinan meren kalavarannot ovat merkittävät ja alueen pienempien valtioiden talous nojaa juuri kalavarantojen kestävyYTEEN. Kalakannat tulevat ehtymään ilman yhteisiä suojelusuunnitelmia ja sovintoa siitä, kuka kalastaa ja missä.

Etelä-Kiinan merestä nostetaan vuosittain kuusi miljoonaa tonnia kalaa, mikä vastaa noin kymmenesosaa koko maailman kalasaaliista. Kalastus ja omien kalavesien suojeleminen ei ole siten mikään vähäpätöinen

syy aluekiistoihin. Hiipuvat kalakannat ajavat kalastajia, toisinaan toki hallitusten rohkaisemina, vaeltamaan kiistellyille alueille, mikä usein johtaa yhteenottoihin kalastusalueiden ja eri viranomaistahojen partioalusten välillä. Kalastuksella on suuri merkitys kaikkien alueen valtioiden, erityisesti Vietnamin, Filippiinien ja Kiinan, taloudelle. Vietnam on erityisen riippuvainen kalastuksesta. Kala ja muut merenelävät olivat Vietnamin toiseksi suurin ulkomaisen valuutan tuoja vuonna 2010 ja ovat samalla merkittävien proteiinien lähde suurelle osalle kansalaisista. Filippiinit ei ole taloudellisesti yhtä riippuvainen kalastuksesta kuin Vietnam, mutta Filippiinit on huolissaan kalastajiensa pääsystä Etelä-Kiinan meren vesille enemminkin poliittisista syistä kuin taloudellisen merkityksen vuoksi.⁶⁵

Kalastus on merkittävä elinkeino Kiinan Etelä-Kiinan meren rannikkoprovinsseissa, erityisesti *Hainanin* ja *Guangdongin* (*Kanton*) provinsseissa, joissa paikallishallinnot ovat julkaisseet uusia toimintastrategioita merialueiden tehokkaampaa hyödyntämistä ja suurempia kalasaaliita ajatellen. Paikallishallinnot ovatkin äärimmäisen hana-koita laajentamaan taloudellista toimintaa, kuten kalastusta ja turismia, yhä kauemmas Etelä-Kiinan meren kiistellyille alueille siitäkin huolimatta, että ne loukkaisivat toimiltaan muita valtioita. Kiinassa provinssien laaja itsehallinto aiheuttaa toisinaan ongelmia keskushallinnolle, varsinkin tilanteissa, joissa yksittäiset provinssit hoitavat ilman keskushallinnon koordinoitua suhteita rajanaapureina oleviin toisiin valtioihin. Saastumisen ja rannikkovesien hupenevien kalakantojen vuoksi paikallishallinnot ovat rohkaisseet kalastajiaan suuntaamaan yhä kauemmas avomerelle ja kiistellyille vesille. Hainanin paikallishallinto on jopa ryhtynyt vähentämään pienille kalastusveneille myönnettäviä lisenssejä rohkaisten näin isompien avomerkelpoisten kalastusalueiden

⁶⁴ Kallio 2012, 3; International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 14–16.

⁶⁵ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 16–17; Kallio 2012, 3.

hankintaan. Samalla kun kalastajat ovat läheneet hankkimaan elinkeinoaan yhä kauempaa kiistellyiltä Etelä-Kiinan meren vesiltä, paikallishallinnot ovat ryhtyneet lähettämään erilaisten valvontaviranomaisten veneitä suojaamaan kalastajia muiden valtioiden häirinnältä. Taloudellista etua tavoittelevat provinssit ovat saaneet aikaan diplomaattisia selkkauksia, kun kalastuksen lisäksi esimerkiksi Hainan on turismin edistämisen varjolla pyrkinyt vahvistamaan Kiinan hallinnollista otetta Paracel- ja Spratlysaarista.⁶⁶

Vaikka kalastus ei ole Itä-Kiinan meren alueen pääelinkeino, on kalavesien käyttö aiheuttanut kiistoja sielläkin. Japani on yrittänyt estää muiden kalastuksen omalla talousvyöhykkeellään Diaoyu/Senkakusaarten lähellä. Taiwanilaisilla on pitkät perinteet sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevan merialueen käytöstä, mikä on aiheuttanut hankausta Japanin kanssa. Japani taipui vihdoin keväällä 2013 keventämään omia vaatimuksiaan ja sallii nyt taiwanilaisten kalastusalusten liikkua muualla paitsi 12 meripeninkulman säteellä saarista.⁶⁷

4.3 Yhdysvaltojen talousintressit Aasiassa

Yhdysvallat on nimennyt kuluvan vuosisadan Amerikan Tyynenmeren vuosisadaksi, jonka aikana Yhdysvallat lisää yhteistyötään Aasian maiden kanssa ja kasvattaa investointejaan pelastaakseen oman taloutensa. Yhdysvaltain sisältä on kuulunut soraääniä, jotka vaativat amerikkalaisia palaamaan kotiin ja keskittymään kotimaan asioihin ja ongelmiin. Presidentti *Barack Obaman* hallinnon linjan mukaan Yhdysvaltain taloutta hoidetaan nimenomaan avaamalla uusia markkinoita Aasiassa ja luomalla näin uusia

työpaikkoja kotimaahan. Aasialainen kuluttajakunta vaurastuu koko ajan ja muodostaa näin potentiaalisen kohteen Yhdysvaltain viennille.⁶⁸

Amerikkalaisessa järjestelmässä taloudellinen paino on yksityissektorilla, joten hallitus ei pysty pelkällä tahdonvoimalla luomaan markkinaympäristöjä Aasiassa. Kaupan lisääminen Aasian maiden kanssa ei ole ongelmaton ja erityisen tärkeää amerikkalaisille olisi päästä Kiinan valtaville markkinoille. Amerikkalaiset yritykset haluavat reilut mahdollisuudet toimia Kiinassa, sillä ulkomaalaisten yritysten syrjiminen estää kilpailua ja haittaa yhteistyön tekemistä. Luodakseen taloussuhteita Aasiaan Yhdysvallat on osallistunut kahdenvälisiin ja alueellisiin taloussopimuksiin, jotka helpottavat kauppaa ja investointeja. Obaman talouspolitiikka on jo tuottanut tulosta, sillä Yhdysvaltojen vienti ja kokonaiskauppa Aasian maiden kanssa on kasvanut. On myös huomioitava, että vaikka Kiina on useille Aasian maille tärkein kauppakumppani, merkittävä osa näiden viennistä Kiinaan on puolivalmisteita, jotka edelleen viedään Pohjois-Amerikkaan, Eurooppaan ja muualle.⁶⁹

Yhdysvallat on ainakin virallisen retoriikan tasolla pyrkinyt viime aikoina rakentamaan suhdettaan Kiinaan enemmän yhteistyön hengessä. Obaman hallinto on halunnut syventää suhteita Kiinaan ja tuoda Kiinaa osaksi alueellista ja globaalia yhteistyötä. Tähtäimessä on siis ennen kaikkea positiivinen suhde Kiinaan. Kiinan johto kuitenkin katsoo Yhdysvaltojen toimia epäillen. Se pitää mahdollisena, että Kiinan ottaminen mukaan varteenotettavaksi kansainväliseksi toimijaksi on vain juoni sitoa Kiinaa. Parantaakseen kauppasuhteita Kiinan kanssa Yhdysvallat erotti jo vuonna 2000 talous- ja ihmisoikeusasiat toisistaan

⁶⁶ International Crisis Group Asia Report Nro 223, 2012, 8, 10, 14, 22–24.

⁶⁷ Atkinson, Joel, ”With Japan Fishing Deal, Taiwan Scores a Win in East China Sea Disputes”, *World Politics Review* 7.5.2013. [<http://www.worldpoliticsreview.com/articles/12927/with-japan-fishing-deal-taiwan-scores-a-win-in-east-china-sea-disputes>]

⁶⁸ Clinton, Hillary, ”America’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, Nov 2011, teksti saatavilla muun muassa [<http://www.state.gov/secretary/rm/2011/10/175215.htm>]; Saunders 2013, 1, 5.

⁶⁹ Clinton, *Foreign Policy*, 2011; Saunders 2013, 6–7.

niin, että vuosittainen uhka kaupan sanktioille poistettiin ja Kiina sai normaalin kaupamaan statuksen.⁷⁰ Hyviä suhteita peräänkuuluttavasta retoriikastaan huolimatta Yhdysvallat on siirtänyt myös sotilaallista painopistettään Tyynellemerelle, mikä toisaalta viestii siitä, että perinteisestä voimapolitiikasta ei olla valmiita luopumaan ja, että myös Yhdysvalloilla on epäluuloja Kiinaa kohtaan.

4.4 Talouskysymykset mutkistavat, mutta myös hillitsevät kiistoja

Japanin talouden alamäen jatkuttua jo pitkään Kiina ohitti Japanin ja otti paikan maailman toiseksi suurimpana taloutena Yhdysvaltojen jälkeen loppuvuodesta 2010. Taloutensa turvaamiseksi Japanin olisikin ylläpidettävä välejä Kiinan kanssa, sillä Kiinan markkinat vetävät myös Japania mukanaan. Kiina on nykyään myös rahallisesti Japanin suurin kauppakumppani, Japani puolestaan Kiinalle kolmanneksi suurin. Molemmissa maissa ymmärretään, että talouskasvu vaatii vakaat olosuhteet maan sisällä ja sen lähiympäristössä.⁷¹ Japanin ja Kiinan yhteisiä talousintressejä uhkaa erityisesti kiista Diaoyu/Senkakusaarista. Molemmissa maissa tapahtuvat protestit ja yritysten boikotointi vaikuttavat taloustilanteeseen. Saarikiistan suhteen kansalaisten toiminta ei aina ole rationaalista, mutta talouden kannalta olisi tärkeää, että Japani ja Kiina pääsisivät yhteisymmärrykseen Itä-Kiinan meren käytöstä, vaikka saarien suvereniteettia ei vielä ratkaistaisikaan. Meren käytön jakamisen ratkaisemista hankaloittaa se, että Itä-Kiinan meri on vain 360 meripeninkulmaa leveä ja merioikeusyleissopimus oikeuttaa kunkin rantavaltion hallinnoimaan 200 meripenin-

kulman levyistä kaistaletta rannikolta avomeren suuntaan. Japani on ehdottanut rajan vetämistä puoleen väliin merta, jolloin molemmat maat saisivat puolet Itä-Kiinan meren talousalueesta. Kiina puolestaan katsoo, että rajat tulisi laskea mannerjalustan mukaan, jolloin Kiinan alue ulottuisi pidemmälle itään.⁷² Vuonna 2008 maat pääsivät jo sopuun Itä-Kiinan meren kaasuvarojen yhteiskäytön kehittämisestä.⁷³

Toistaiseksi kommunistinen puolue Kiinassa on kuitenkin pyrkinyt pitämään talousasiat etusijalla, mikä pienentänyt riskiä saarikiistan eskaloitumisesta.⁷⁴ Kiina muistuttaa silti aika ajoin, ettei aio perääntyä vaatimuksissaan ja kehottaa Yhdysvaltoja pysymään erossa kiistasta. Yhdysvalloille on taloudellisista syistä tärkeää säilyttää hyvät välit Kiinan kanssa, minkä takia sen halua osallistua mahdolliseen aseelliseen selkkaukseen saarien alueella, on epäilty.⁷⁵ Taloudesta huolehtiminen on todennäköisesti tärkein syy sille, miksi Diaoyu/Senkaku -kiista ei ole vielä leimahtanut täyteen liekkiin. Sotatoimet Itä-Kiinan merellä olisivat vakava uhka koko alueen ja siten koko maailman taloudelle.

Etelä-Kiinan merellä Filippiinien ja Kiinan väliset jännitteet ovat lisääntyneet molemminpuolisten provokaatioiden seurauksena. Selkkauksista on koitunut selvää vahinkoa Filippiinien taloudelle Kiinan asettua rangaistuksena kovempia tulleja Filippiineiltä tuotaville hedelmille ja sen ohjeistettua kansalaisiaan olematta matkustamatta maahan. Filippiineillä on osaltaan kyseenalaistettu ehdottomien aluevaatimusten ja herkän sotilaallisen reagoinnin kannattavuus juuri taloudellisten takaiskujen vuoksi. Liike-elämää on kuitenkin valtionhallinnon

⁷⁰ Langdon, *Pacific Affairs*, 2001, 178; Saunders 2013, 3–4.

⁷¹ Wanandi, Jusuf, "Introduction", *Regional Order in East Asia. ASEAN and Japan Perspectives*, Tokyo: National Institute for Defense Studies Japan, 2007, 1–2; Kallio Jyrki, Gaens, Bart & Mattlin, Mikael, "Paasikiven opetukset koetuksella Itä-Kiinan merellä", FIIA Comment 9/2012, Syyskuu 2012, 2.

⁷² Smith, Sheila A., "A Sino-Japanese Clash in the East China Sea", *Contingency Planning Memorandum* no. 18, Apr 2013, 6.

⁷³ Emmers 2010, 131.

⁷⁴ Kallio, Gaens & Mattlin 2012, 1.

⁷⁵ "Japan: Elusive Search for Stability", *Strategic Survey 2012: The Annual Review of World Affairs*. London: IISS, 2012, 364–365.

taholta kehoitettu ottamaan isänmaallisempi asenne. Kiina on Filippiinien kolmanneksi suurin kauppakumppani, mutta suvereniteettivaatimuksia pidetään tärkeämpinä kuin taloudellisia etuja. Kiina ja Filippiinit ovat molemmat julistaneet kalastuskiellon kiistellyjen Scarborough-karikkojen alueelle, mutta kumpikaan ei ole täysin noudattanut kielltoa.⁷⁶

Itä- ja Kaakkois-Aasian alueen taloudelliset keskinäisriippuvuussuhteet tekevät kiistoista äärimmäisen monimutkaisia. Talouskilpailu ajaa maita kiistelemään talousalueista, mutta myös edesauttaa yhteistyömuotojen löytymistä. Toisin kuin Vietnam ja Filippiinit, Malesia on laittanut aluekiistassaan Kiinan kanssa poliittiset ja taloudelliset suhteet selkeästi suvereniteettivaatimusten edelle. Malesialla ei myöskään ole Vietnamin tavoin sisäpoliittisia kansallismielisiä paineita ajaa tiukempaa politiikkaa aluevaatimuksissa. Kiinan on myös arveltu antavan Malesian rauhassa pumpata öljyä kiistellyillä alueilla, mikäli Malesia pysyttelee erossa Etelä-Kiinan meren saarikiistoista. Malesia on enenevissä määrin taloudellisesti riippuvainen Kiinasta, joka on sen suurin kauppakumppani, minkä vuoksi mahdolliset sotilaalliset tai diplomaattiset selkkaukset voisivat vahingoittaa Malesian taloutta. Vietnamin ja Filippiinien taloudet ovat yhä enemmän sidoksissa Kiinaan, ja huterat kahdenväliset suhteet Aasian jättiläiseen ovatkin pakottaneet pienemmät Kaakkois-Aasian maat tasapainoilemaan aluevaatimusten, suvereniteetin säilyttämisen ja toisaalta hyvien taloudellisten suhteiden ylläpidon välillä.⁷⁷ Voidaan todeta, että talouskysymykset ovat monessa suhteessa hillinneet kiistojen eskaloitumista, sillä suorasta konfliktista koituisi vakavaa vahinkoa alueen kansantalouksille. On kuitenkin muistettava, että tästä huoli-

matta juuri taloudelliset syyt ja luonnonvarat ovat valtioiden aluevaatimusten taustalla.

5 Turvallisuuspoliittiset tekijät

Taloudellisten intressien ja historiallisten kysymysten lisäksi Etelä- ja Itä-Kiinan merien painoarvoa lisää niiden strateginen ja turvallisuuspoliittinen merkitys kullekin kiistassa mukana olevalle valtiolle. Kun kiista Itä-Kiinan merellä Kiinan ja Japanin välillä kulminoituu usein juuri historiallisiin ja nationalistisiin näkökantoihin ja kaukaa historiasta kumpuavaan kilpailuun valtioiden välillä, nousevat turvallisuuskysymykset avainrooliin Etelä-Kiinan merellä jo kiistassa osallisina olevien maiden moninaisuuden vuoksi. Itä- ja Kaakkois-Aasia on kasvattanut maailmanpoliittista merkitystään jatkuvasti, ja kiistat, jotka vielä muutama vuosikymmen sitten kuitattiin alueellisina ongelmoina huolestuttavat nyt maailmanlaajuisesti juuri alueen strategisen merkityksen vuoksi. Turvallisuustilanne Aasian ja Tyynenmeren alueella on näennäisesti vakaa, mutta tilanteen arvioidaan olevan tulevaisuudessa yhä jännittyneempi. Etelä-Kiinan mereen, Taiwanin salmeen ja Korean niemimaahan on viitattu Itä-Aasian ruutitynnyreinä, ja mahdolliselle konfliktille alueella on kaikki edellytykset. Lisäjännitettä turvallisuustilanteeseen luo alueen valtioiden valtasuhteiden epäsymmetria, joka näkyy erityisesti Etelä-Kiinan merellä Aasian jättiläisen Kiinan kiistellessä saarista taloudellisesti, poliittisesti ja sotilaallisesti heikompien Kaakkois-Aasian valtioiden kanssa.⁷⁸

⁷⁶ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 8–10.

⁷⁷ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, 2, 10–11.

⁷⁸ Wu Shicun ja Zou Keyuan ”Maritime Security in the South China Sea: Cooperation and Implications”, teoksessa Wu Shicun ja Zou Keyuan toim. *Maritime Security in the South China Sea: Regional Implications and International Cooperation*, Farnham: Ashgate Publishing Limited, 2009, 3; Fravel 2011, 296; ”China’s National Defence in 2010”, 2011; ”The Diversified Employment of China’s Armed Forces”, 2013.

5.1 Voimistuva ja varustautuva Kiina

Etelä-Kiinan meri on Kiinalle strategisesti merkityksellinen aiemmin mainittujen meriväylien vuoksi sekä puolustuksellisenä puskurivyöhykkeenä.⁷⁹ Kiina on nykyisellään jo taloudellinen suurvalta, mutta sotilaallisesti se on vasta kehittämässä kykyään suurvalta-asemaansa vastaavaksi. Viime vuosina Kiinan sotilasmenot ovat kasvaneet jatkuvasti ja erityisesti merivoimien modernisointiin on panostettu, mikä puolestaan on aiheuttanut epävarmuutta naapurivaltioissa. Kiina on kuitenkin todennut, että sotilaallinen modernisaatio ja kasvavat sotilasmenot ovat vain luonnollinen jatkumo maan pitkään jatkuneelle taloudelliselle kasvulle. Kiinan sotilaallisen voiman kasvaessa kasvaa myös sen kyky puolustaa kansallisia intressejä ja projisoida voimaa yhä kauempana avomerellä. Etelä- ja Itä-Kiinan meret ovatkin avainasemassa Kiinan rannikon puolustuksen kannalta, mistä osoituksena Kiinan merivoimien kolmeen saariketjuun perustuva puolustusstrategia, jossa ensimmäinen ja kansallisen turvallisuuden kannalta kaikkein olennaisin alue kattaa molemmat merialueet.⁸⁰

Merialueiden hallinta on Kiinalle äärimmäisen tärkeää, jotta sen laivastolla on tulevaisuudessa pääsy vaivattomasti Intian valtamerelle ja Tyynellemerelle. Etelä-Kiinan merellä sijaitsevien Paracelsaarien hallinta on äärimmäisen tärkeää Hainanin saarella sijaitsevan *Yulinin* laivastotukikohdan turvallisuuden varmistamiseksi. Koko merialueen hallinta takaisi Kiinan laivastolle turvallisen toimintaympäristön ja kulkureitin Intian valtamerelle. Kiinan itäpuolella on Etelä-Korean, Japanin ja Taiwanin muodostama ketju Yhdysvaltojen vahvoja liittolaisia,

jotka pystyvät konfliktin sattuessa ainakin osittain estämään Kiinan laivaston pääsyn avomerelle. Kiinalle huoli ”pussiin jäämisestä” onkin todellinen, sillä vastaavasti myös Etelä-Kiinan merta ympäröivät valtiot ovat lisänneet sotilaallista yhteistyötään Yhdysvaltojen kanssa ja esimerkiksi Singaporeen, aivan Intian valtamerelle johtavan Malakan salmen suulle, on viimeaikoina sijoitettu Yhdysvaltain laivaston aluksia, vaikkei kyseessä virallinen laivastotukikohta olekaan.⁸¹ Kiinan puolustuspoliittisissa selonteissa Yhdysvallat on nostettu selvästi esille Aasian ja Tyynenmeren alueen turvallisuustilanteen muutostekijänä ja ehkä jopa uhkana. Yhdysvaltojen liittolaisuussuhteiden todetaan kiristävän turvallisuustilannetta alueella, ja sen lisääntynyt läsnäolo alueella koetaan Kiinan osalta puuttumiseksi ja sekaantumiseksi asioihin, jotka eivät sille kuulu. Lisäksi selonteissa todetaan, että maailmassa on havaittavissa merkkejä lisääntyvistä hegemonisista pyrkimyksistä, voimapolitiikasta ja neo-interventionismista, jotka voidaan tulkita viittauksena Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten harjoittamalle politiikalle ympäri maailmaa.⁸²

Toisaalta myös Kiinan intressit ovat talouskasvun siivittämistä laajentuneet yhä kauemmas ja koskettamaan yhä laajempia alueita, ja Kiina onkin kaupallisiin intresseihin nojaten saanut jalansijan useissa Intian valtameren satamissa. Kiinalaisin voimin rakennetut, ylläpidetyt ja kiinalaisomistuksessa olevat satamat Sri Lankassa, Pakistanissa, Bangladeshissa ja Myanmarissa muodostavatkin amerikkalaisten mukaan harkitusti rakennetun verkoston Kiinan laivastoa palvelevia satamia, joiden perimmäisenä tarkoi-

⁷⁹ Fravel 2011, 296.

⁸⁰ Cordesman, Anthony H. & Martin Kleiber, *Chinese Military Modernization: Force Development and Strategic Capabilities*, Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies, 2007, 117–118; “China’s Peaceful Development”, 2011.

⁸¹ Raine & Le Mièr 2013, 66; GlobalSecurity.org, “Singapore Changi naval base”, saatavilla: [http://www.globalsecurity.org/military/facility/singapore.htm].

⁸² “The Diversified Employment of China’s Armed Forces”, 2013.

tuksena on joidenkin lähteiden mukaan lisätä Kiinan vaikutusvaltaa Intian lähialueilla.⁸³ Kiinan puolustuspolitiikan kulmakivenä on tällä hetkellä asevoimien modernisaatiokehitys, minkä puitteissa erityisesti merivoimiin on panostettu viime vuosina. Tämä on näkynyt kalustohankintoina, joista merkittävin on syksyllä 2012 käyttöön otettu merivoimien ensimmäinen lentotukialus, joka on merkki Kiinan kasvavasta suorituskyvystä yhä kauempana avomerellä. Lentotukialuksella on sotilaallisen painoarvon lisäksi myös poliittinen merkitys, sillä sitä on pidetty todellisena suurvallan symbolina. Kiina oli pitkään ainoa YK:n turvallisuusneuvoston pysyvistä jäsenvaltioista, jolla ei ollut omaa lentotukialusta. Saarikiistojen ja Etelä-Kiinan meren muiden rantavaltioiden kannalta oleellista on ollut myös Kiinan merivoimien painopisteen siirtyminen aikaisemmin vahvimman laivaston lippua kantaneesta Itäisen meren laivastosta (*Donghai Fleet/East Sea Fleet*) Etelämeren laivastoon (*Nanhai Fleet/South Sea Fleet*), mikä osaltaan kertoo Etelä-Kiinan meren turvallisuuspoliittisesta merkityksestä Kiinalle.⁸⁴

Kiinan varustautuminen ja sen eteläisellä Hainanin saarella sijaitsevan Yulinin laivastotukikohdan kasvaminen vastaamaan yhä suuremman ja suorituskypyisemmän laivaston tarpeita ei ole jäänyt huomaamatta Kiinan naapureilta ja kiistakumppaneilta. Myös Yhdysvallat on ilmaissut huolensa kasvavasta Yulinin tukikohdasta, joka antaa

Kiinalle eturivin paikan Etelä-Kiinan meren laivaliikenteen tarkkailuun ja alueen tapahtumien valvontaan. Kiina painottaa kuitenkin aikeidensa rauhanomaisuutta. Virallisesti Kiina nojaa edelleenkin aktiivisen puolustuksen doktriiniin, jonka mukaan se ei tule koskaan olemaan hyökkäävä osapuoli konfliktissa. Kiina myös ilmoittaa vastustavansa kaikkia hegemonisia pyrkimyksiä, minkä vuoksi se ei myöskään itse tule koskaan tavoittelemaan hegemonin asemaa. Keskushallinnon mukaan aluekiistoihin tulisikin siis löytää rauhaomainen ja tasa-arvoinen ratkaisu yhteistyössä kaikkien osapuolten kanssa, jotta rauha ja vakaus alueella ja myös maailmanlaajuisesti saataisiin säilytettyä.⁸⁵ Alueen muut valtiot näkevät kuitenkin Kiinan retorikan ja toimien välillä ristiriitaisuutta. Kiinan politiikan läpinäkymättömyys on johtanut siihen, että samalla kun Kiina itse peräänkuuluttaa keskinäistä luottamusta ja yhteistyötä, sen naapurit ovat vaivihkaa vahvistaneet omia merivoimiaan ja liittolaisuhteitaan Yhdysvaltoihin, jonka uskotaan toimivan riittävän suurena pelotteena Kiinaa vastaan.

5.2 Yhdysvaltojen painopisteen siirtyminen Aasiaan

Kansainvälistä painoarvoa alueen turvallisuustilanteelle tuo Yhdysvaltojen yhä selkeämpi suuntautuminen Aasian niin taloudellisesti kuin sotilaallisestikin. Yhdysvaltain tarkoitus on investoida Aasian ja Tyynenmeren alueelle tulevien vuosien aikana niin diplomaattisesti, taloudellisesti kuin strategisesti. Silloisen ulkoministeri *Hillary Clintonin* mukaan Aasian ja Tyynenmeren alue on nyt globaalin politiikan avainasemassa, sillä se kattaa kaksi valtamerta, alueella asuu puolet maailman väestöstä, Yhdysvalloilla on useita liittolaisia alueella ja lisäksi alueen omat voimat, Kiina, Intia ja Indonesia, ovat nou-

⁸³ "China's foreign ports: The new masters and commanders", *The Economist* 8.6.2013. [<http://www.economist.com/news/international/21579039-chinas-growing-empire-ports-abroad-mainly-about-trade-not-aggression-new-masters>]; Holmes, James R. "Don't Worry About China's String of Pearls...Yet", *The Diplomat* 9.7.2013. [<http://thediplomat.com/the-naval-diplomat/2013/07/09/dont-worry-about-chinas-string-of-pearls-yet/>]

⁸⁴ Fravel 2011, 307–309; International Crisis Group Asia Report Nro 223, 2012, 10–11; *People's Daily online*, "Aircraft carrier style mirrors a great power in the new era", 4.12.2012. [<http://english.people.com.cn/90782/8044893.html>]

⁸⁵ "The Diversified Employment of China's Armed Forces", 2013; "China's National Defence in 2010", 2011; Goldstein 2011, 323, 327.

semassa.⁸⁶ Presidentti Barack Obaman hallinnon panostus Aasiaan onkin näkynyt esimerkiksi lisääntyneinä valtiovierailuina valtion ylimmän johdon ja sotilasjohdon toimesta sekä Yhdysvaltojen osallistumisena monenkeskisiin tapaamisiin.⁸⁷

Yhdysvaltojen ydinintresseissä ovat tunnetusti kansallinen turvallisuus, taloudellinen vauraus ja vapauden turvaaminen.⁸⁸ Näiden puolesta toimiakseen Yhdysvallat on jo pitkään ollut läsnä Tyynellämerellä, eikä Tyynenmeren lukemisessa Yhdysvaltojen intresseihin ei ole mitään uutta. Päinvastoin, Aasian nopea kasvu ja talouden voima ovat kasvattaneet maanosan taloudellista ja strategista merkitystä niin, että Yhdysvaltojen on oman asemansa turvaamiseksi keskityttävä alueella toimimiseen.⁸⁹

Obaman hallinnon aikana on alettu puhua siitä, että terrorismin vastainen sota Lähi-idässä on aiheuttanut epätasapainon, jossa Aasian ja Tyynenmeren alueen painotus on jäänyt liian vähäiseksi. Yhdysvaltojen uusi poliittinen suunta, painopisteen siirtäminen Aasiaan, tarkoittaa siis Lähi-idästä ja Euroopasta vapautuvien resurssien siirtämistä Aasiaan. Ainakaan virallisesti tarkoituksena ei ole toimia Kiinan vastaisena voimana, vaan ennen kaikkea löytää tasapainon suhteen, mihin Yhdysvallat resurssiaan käyttää. Kuitenkin Clinton totesi vuonna 2011 joukkojen vetämisestä pois Irakista ja Afganistanista, että Yhdysvaltojen tulee ”olla viisas ja systemaattinen sen suhteen, mihin aikaa ja energiaa kannattaa investoida, jotta sijaintimme johtajuutemme säilyttämisen, intressiemme turvaamisen ja arvojemme edistämisen kannalta olisi paras mahdollinen.” Aasian kasvun ja dynaamisuuden valjastamisen todetaan olevan keskeistä Yhdysvaltojen taloudellisille ja strategisille intresseille. Aasian ja Tyynenmeren alueen tärkeys tulevaisuudessa sekä Yhdysvalloille

että maailmanlaajuisesti on valtava, minkä vuoksi Yhdysvaltojen strateginen suuntautuminen Aasiaan nähdään olevan oleellista pyrittäessä turvaamaan Yhdysvaltojen globaali johtajuus myös tulevaisuudessa.⁹⁰

Yhdysvalloilla on suuret kansalliset intressit merien turvaamiseen, koska meri on ”*global common*”, yhteiskäyttöinen hyödyke.⁹¹ Yhdysvallat puolustaa myös kiivaasti merenkulun vapautta ja vapautta suorittaa tiedustelu- ja tarkkailuoperaatioita toisen valtion talousvyöhykkeellä. Yhdysvaltojen kyky projisoida voimaansa globaalisti merialueilla perustuu pitkälti juuri näkemykseen siitä, että merioikeusyleissopimuksessa todetaan valtioilla olevan mahdollisuus sotilaalliseen läsnäoloon toisen valtion talousvyöhykkeellä. Kiinan tulkinta on päinvastainen ja kysymys talousvyöhykkeestä onkin aiheuttanut jännitettä valtioiden välille, osaksi ehkä sen vuoksi, että Yhdysvaltojen merivoimat kykenevät suorittamaan tiedusteluoperaatioita Kiinan talousvyöhykkeellä, mutta Kiinalla ei ole vielä riittävää kyvykkyyttä vastaavaan toimintaan Yhdysvaltojen talousvyöhykkeellä Tyynenmeren toisella puolella.⁹²

Kiinan ja Yhdysvaltojen välinen suhde voidaan nähdä tärkeimpänä yksittäisenä bilateraalisuhteena itäisen Aasian politiikassa, sen yksinkertaisen seikan vuoksi, että ne ovat suurimpia alueellisia voimia lähes millä tahansa mittarilla mitattuna.⁹³ Yhdysvaltojen lisääntynyt sotilaallinen läsnäolo Itä- ja

⁸⁶ Clinton, *Foreign Policy*, 2011.

⁸⁷ Saunders 2013, 1, 5.

⁸⁸ Lai 2011, 179.

⁸⁹ Saunders 2013, 2.

⁹⁰ Saunders 2013, 2; Clinton, *Foreign Policy*, 2011.

⁹¹ ”The National Strategy for Maritime Security”, Sep 2005, 1, 7, 13.

⁹² ”China changes maritime strategy, might lead to direct confrontation with US”, *India Express* 4.6.2013. [http://www.indianexpress.com/news/china-changes-maritime-strategy-might-lead-to-direct-confrontation-with-us/1124817/2]; ”Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2013”, Office of the Secretary of Defence, 2013, 39.

⁹³ Bassin, Benjamin, ”China in a Changing Asia”, teoksessa Hultdt et al. (toim.) *Strategic Yearbook 2007. China Rising: Reactions, Assessments, and Strategic Consequences*, The Swedish National Defence College, 2007, 213.

Kaakkois-Aasiassa ja sen puuttuminen saarikiistoihin ainakin retoriikan tasolla onkin monessa suhteessa tehnyt puhtaasti alueellisista kiistoista naapurivaltioiden välillä kansainvälisesti merkityksellisiä, sillä Kiinan on otettava toimitaan Etelä-Kiinan merellä yhä enemmän huomioon muiden alueen valtioiden liittolaisuussuhteet Yhdysvaltojen kanssa. Hillary Clinton totesi vuonna 2010, että rauhanomainen ratkaisu Etelä-Kiinan meren kiistassa on Yhdysvaltojen ”kansallisissa intresseissä” alueen strategisen ja taloudellisen merkityksen vuoksi.⁹⁴ Tämä on koettu Kiinan taholla puuttumiseksi asioihin, jotka eivät Yhdysvalloille kuulu ja toisaalta Yhdysvalloilta osoitus sen asemasta suurvaltana, jolla on puolustettavanaan intressejä ympäri maailmaa.

5.3 Nouseva Japani

Yhdysvaltojen ja Japanin sotilaallinen yhteistyö alkoi toisen maailmansodan jälkeen, kun liittoutuneiden miehityshallinto ryhtyi muutostöihin japanilaisessa yhteiskunnassa. Japanin perustuslaki uusittiin liittoutuneiden johdolla. Perustuslain 9. artiklassa todetaan, että Japani on luopunut sodankäynnistä eikä sillä voi olla sotavoimia. Käytännössä Japani kuitenkin säilytti aseelliset joukot, joita kutsutaan itsepuolustusvoimiksi. San Franciscon rauhansopimuksen myötä miehitys päättyi, ja Japani solmi turvallisuussopimuksen Yhdysvaltojen kanssa. Sopimuksen myötä amerikkalaisjoukot saivat jäädä Japaniin, missä niillä on edelleen merkittävä rooli. Nykyään Yhdysvaltojen ja Japanin liitto perustuu turvallisuussopimuksen lisäksi yhteisiin intresseihin ja arvoihin, joihin kuulu-

vat Aasian ja Tyynenmeren alueen tasapaino, poliittisen ja taloudellisten vapauksien säilyttäminen ja edistäminen, ihmisoikeuksien ja demokratian tukeminen sekä molempien maiden että kansainvälisen yhteisön vaurauden turvaaminen.⁹⁵

Japanin ja Yhdysvaltojen välinen turvallisuussopimus on vankasti voimassa ja amerikkalaisjoukkojen läsnäolo alueella on välitön. Kuitenkin Japanissa on epäilty Yhdysvaltojen todellista omistautumista Japanin asialle, sillä Yhdysvaltojen intresseissä on myös säilyttää hyvät suhteet Kiinaan. Osallistuminen selkkaukseen Itä-Kiinan merellä Japanin puolella olisi selvä takaisku Yhdysvaltojen ja Kiinan suhteille. Tämän tilanteen tiedostaminen on osaltaan saanut Japanin lisäämään omaa varustautumistaan.⁹⁶ Lisäksi Yhdysvallat on itse kehottanut Japania kasvattamaan omaa sotilaallista rooliaan Pohjois-Korean provokaatioita ja Kiinan itsevarmuutta vastaan.⁹⁷ Japanin ja Yhdysvaltojen yhteistyö on näin mukautunut muuttuvaan poliittiseen tilanteeseen Itä-Aasiassa. Joko hälventääkseen japanilaisten epäilyjä tai oman asemansa vahvistamiseksi Yhdysvallat on jälleen lisäämässä ja syventämässä yhteistyötään Japanin kanssa, mikä näkyy esimerkiksi yhteisinä harjoituksina ja tiedonkulun parantamisena.⁹⁸

Japanin itsepuolustusvoimien koko ja niihin käytettävät summat ovat herättäneet

⁹⁴ U.S. Department of State, Diplomacy in Action: The South China Sea, Press Statement, Hillary Rodham Clinton, 22.7.2011. [<http://www.state.gov/secretary/rm/2011/07/168989.htm>]; Pomfret John, “Clinton wades into South China Sea territorial dispute”, *The Washington Post*, 23.7.2010. [http://voices.washingtonpost.com/checkpointwashington/2010/07/clinton_wades_into_south_china.html].

⁹⁵ Berkofsky Axel, ”Japanese Defence and Security Policy and the “National Defence Program Guidelines” (NDPG): Radical Changes or Business as Usual?”, ISPI Working Paper No. 45, February 2012, 2; “Fact Sheet: U.S.-Japan relations.” Bureau of East Asian and Pacific Affairs, 24.10.2012, [<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/4142.html>].

⁹⁶ *Strategic Survey 2012: The Annual Review of World Affairs*, 2012, 364–365.

⁹⁷ Fackler Martin, ”Japan plans military shift to focus more on China”, *The New York Times* 12.12.2010. [<http://www.nytimes.com/2010/12/13/world/asia/13japan.html>]

⁹⁸ “Deepening the US-Japan Alliance and Reviewing the US Armed Forces’ Posture”, *East Asian Strategic Review 2012*. Tokyo: The National Institute for Defense Studies Japan, 2012, 248–249.

paljon keskustelua. Japani käyttää merkittävän summan rahaa puolustusmenoihin; Japanin puolustusbudjetti on maailman neljänneksi suurin. Käytännössä puolustukseen käytetään kuitenkin enimmillään vain prosentti maan bruttokansantuotteesta, kuten Japani on itse säätänyt.⁹⁹ Japanin vuonna 2010 julkaisemat uudet sotilaalliset suuntaviivat, jotka käytännössä merkitsivät itsepuolustusvoimien uudistusta, saivat paljon mediahuomiota Itä-Aasiassa ja kansainvälisesti. Vuonna 2009 valtaan nousseen demokraattisen puolueen odotettiin olevan pehmeä puolustusasioissa, mutta uudet puolustuksen suuntaviivat luotiinkin juuri sen hallinnon aikana.¹⁰⁰ Uudessa linjauksessa tuodaan julki Japanin puolustuspolitiikan siirtyminen kylmän sodan aikaisesta Neuvostoliiton uhkasta kohti Kiinaa, mikä näkyy konkreettisesti siirtymänä pohjoisesta eteläisten osien puolustukseen, mukaan lukien eteläiset saaret välittömässä Kiinan ja Taiwanin läheisyydessä. Kiinan modernisoituminen ja sen toiminnan läpinäkyväisyys sekä Pohjois-Korean arvaamaton toimintalistataan alueen turvallisuuden suurimmiksi huolenaiheiksi.¹⁰¹

Japani tiedostaa, että vaikka todellinen sodan uhka Japanin omalla alueella on pieni, ns. harmaan vaiheen kiistat ovat lisääntymässä, millä tarkoitetaan juuri alue-, suvereniteetti- ja talousvaatimuksien ristiriitoja. Tällaisissa kiistoissa Japanin täytyy kyetä puolustamaan itseään, mutta se peräänkuuluttaa myös yhteistyötä liittolaisten kanssa.¹⁰² Japani on itsepuolustusvoimien uudis-

tamisen myötä tarkentanut suhtautumistaan Itä-Kiinan meren saarikiistoihin, sillä kalustouudistuksia myöten puolustusintressejä on suunnattu merialueita kohti. Koska Japanin itsepuolustusvoimilla on lupa reagoida vihamielisiin toimiin sen omalla alueella, kattaa puolustusvoimien toiminta-alue myös Senkakusaaret.¹⁰³

Japanin varustautuminen on huomattu myös Kiinassa, mikä on lisännyt maiden välistä epäluuloisuutta. Kiinasta katsottuna näyttää, että Japani varustautuu toimimaan merellä puolustaakseen vaatimiaan alueita Itä-Kiinan merellä. Kiinan johdolle on edullista esittää Itä-Kiinan meren tilanne aivan kuin Kiinan aluetta ja suvereniteettia uhataisiin, jotta se voi oikeuttaa omat toimensa alueella.¹⁰⁴ Kiina on peräänkuuluttanut yhteistä turvallisuutta, jota Japanin jyrkempi linja puolustusasioissa sen mielestä uhkaa.

5.4 Liittolaissuhteet lisäävät jännitettä Etelä- ja Itä-Kiinan merellä

Yhdysvaltojen läsnäolo Japanissa ja Etelä-Koreassa jo pitkään on mahdollistanut sen vahvan osallistumisen Itä-Aasian turvallisuuteen. Yhdysvallat odottaa säilyttävänsä vahvan sotilaallisen läsnäolon samalla alueella vielä useiden vuosikymmenien ajan. Japani on Yhdysvaltojen Itä-Aasian strategias-
 ssa avainasemassa. Yhdysvallat tunnustaa Senkakusaarten kuuluvan Japanin hallintaan ja siten osaksi Yhdysvaltojen ja Japanin välistä turvallisuussopimusta, mutta painottaa tarvetta rauhanomaiselle ratkaisulle, kansainväliseen lakiin nojaten ja merenkulun vapautta kunnioittaen.¹⁰⁵ Yhdysvallat uskoo läsnäolonsa olevan Itä-Aasian vakauden tae, minkä vuoksi se haluaa suunnata myös Kaakkois- ja Etelä-Aasiaan.¹⁰⁶

⁹⁹ Berkofsky 2012, 2, 4, 13.

¹⁰⁰ *Strategic Survey 2012: The Annual Review of World Affairs*, 2012, 369.

¹⁰¹ Kyung Lah, "Japan defence strategy cites China, N. Korea concerns", *CNN* 17.12.2010. [<http://edition.cnn.com/2010/WORLD/asiapcf/12/16/japan.military.guidelines/index.html>]; Berkofsky 2012, 2—3.

¹⁰² "NATIONAL DEFENSE PROGRAM GUIDELINES for FY 2011 and beyond" Approved by the Security Council and the Cabinet on December 17, 2010 (Provisional Translation), 2—3.

¹⁰³ Berkofsky 2012, 2.

¹⁰⁴ Berkofsky 2012, 3, 12.

¹⁰⁵ Saunders 2013, 12.

¹⁰⁶ "The National Military Strategy of United States of America 2011: Redefining America's Military Leadership", 13.

Kaakkois-Aasian pienemmät valtiot ovat toisaalta suhtautuneet varauksella Yhdysvaltojen lisääntyneeseen läsnäoloon alueella, mutta toisaalta toivottaneet tervetulleeksi suurvallan tarjoaman tuen Kiinan vastapainoksi. Joidenkin arvioiden mukaan Etelä-Kiinan meren kiistassa pienemmät valtiot ovat joutuneet osaksi suurvaltojen keskinäistä valtakamppailua, jossa niillä ei ole oikeastaan kovinkaan paljon vaikutusta asioiden kulkuun, vaikka kyse on kuitenkin niiden alueellisesta suvereniteetista. Erityisesti Vietnam ja Filippiinit ovat tästä huolimatta toivoneet ulkopuolisia toimijoita, kuten Yhdysvaltoja ja Euroopan unionia, ottamaan voimakkaammin kantaa Etelä-Kiinan meren tilanteeseen ja painostamaan Kiinaa läpinäkyvämpään politiikkaan.¹⁰⁷ Kaakkois-Aasian valtiot näkevät Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon aluetta stabilisoivana tekijänä, sillä se luo vastapainon Kiinan kasvavalle sotilaalliselle voimalle.¹⁰⁸

Yhdysvallat on viime aikoina tiivistänyt sotilaallista yhteistyötään vanhojen liittolaistensa Singaporen, Australian ja Filippiinien kanssa, mistä osoituksena esimerkiksi merijalkaväen joukkojen sijoittaminen Australian pohjoisrannikolle Darwiniin sekä uusien taistelualusten (*littoral combat ship*) sijoittaminen Singaporeen ja Filippiineille. Yhdysvallat on myös tiedustellut mahdollisuutta tukikohtien tai muiden vastaavien alueiden käyttöön Indonesiassa, Bruneissa ja Malesiassa, kuitenkin puhtaasti kaupallisiin tarkoituksiin vedoten. Kiinaa Yhdysvaltojen lisääntyvät joukkojen siirto sen naapurustoon on huolettanut, mutta Yhdysvallat on osaltaan turvautunut Kiinan omaan retoriikkaan ja vakuuttanut, ettei 2500 merijalkaväen sotilasta Darwinissa tai muutama laiva Singapo-

ressa vielä tarkoita, että asialla olisi mitään tekemistä Kiinan kanssa.¹⁰⁹

Vietnam ja Filippiinit ovat Kaakkois-Aasian valtioista eniten osallisina saarikiistoissa, sillä niiden aluevaatimukset menevät merkittävästi päällekkäin Kiinan kanssa ja ne ovat myös maantieteellisesti lähimpänä Kiinaa. Kiinan sotilaallinen uhka näyttäytykin Vietnamille ja Filippiineille todelliseksi, kuin kauempana etelässä sijaitseville Malesialle ja Bruneille. Vietnam ja Filippiinit ovat molemmat vahvistaneet merkittävästi merivoimiaan, mikä on huomattava poliittinen suunnanmuutos erityisesti Filippiineillä, jossa asevoimiin on perinteisesti panostettu vähän ja merivoimiin kaikista puolustushaaroista vähiten. Huolimatta kalustohankinnoista ja lisäyksistä puolustusbudjetteihin, Etelä-Kiinan meren sotilaallinen epäsymmetria säilyy merkittävänä, sillä maailman toiseksi suurimpana taloutena Kiina kykenee käyttämään asevoimiinsa monikymmenkertaisesti enemmän varoja kuin selvästi pienemmät ja köyhemmät maat. Vietnam ja Filippiinit ovatkin vahvistaneet Kiinan vastaista pelotettaan tiivistämällä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa, mistä esimerkkinä vuonna 2010 aloitetut Yhdysvaltojen ja Vietnamin yhteiset meriharjoitukset.¹¹⁰

Vastavuoroisesti myös Kiinassa on huomioitu sen naapureiden varustautuminen ja Yhdysvaltojen sekaantuminen Itä- ja Kaakkois-Aasian ongelmiin. Kiinan julkaisemassa vuoden 2013 puolustuspoliittisessa selonteossa todetaan, että alueelliseen turvallisuustilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat ennen kaikkea Yhdysvaltojen lisääntyvät sotilaallinen läsnäolo alueella, sen asekauppa Taiwanin kanssa ja Yhdysvaltojen viime aikoina vahvistamat sotilaalliset liitto-

¹⁰⁷ International Crisis Group Asia Report Nro 229, 2012, i, 28–29; International Crisis Group Asia Report Nro 223, 2012, 28–29.

¹⁰⁸ Lucio Blanco Pitlo III ja Amruta Karambelkar, "Philippines and Vietnam in the South China Sea", *The Diplomat* 21.10.2013. [<http://thediplomat.com/2013/10/21/philippines-and-vietnam-in-the-south-china-sea-2/>]

¹⁰⁹ *GlobalSecurity.org*, "Singapore Changing Naval Base"; Andrea Shalal-Esa ja Eveline Danubrata, "US Navy may station ships in Singapore, Philippines", *Reuters*, 16.12.2011 [<http://www.reuters.com/article/2011/12/16/us-usa-navy-asia-idUSTRE7BF04Y20111216>]

¹¹⁰ Raine ja Le Mière, 2013, 117–119.

laisuussuhteet alueen valtioiden kanssa. Lisäksi todetaan, että ”epäluuloisuus Kiinaa kohtaan, puuttuminen Kiinan asioihin ja Kiinan vastaiset toimet Kiinan ulkopuolella ovat nousussa.” Vuoden 2013 puolustusse-lonteossa on suora viittaus aluekiistoihin; ”Kysymyksissä koskien Kiinan alueellista suvereniteettia ja merioikeuksia ja -intressejä, joidenkin naapureiden toimet tekevät tilanteesta monimutkaisemman ja vaikeamman, lisäksi Japani aiheuttaa ongelmia koskien Diaoyusaaria.” Kiinan poliittiselle retoriikalle on ominaista edellä nähtävissä oleva asettautuminen uhrin asemaan muiden ollessa aina ongelman aiheuttajia, mitä puolestaan käytetään aina omien toimien perusteena. Kiina käyttää siten oman sotilaallisen varustautumisen perusteena muiden alueen valtioiden varustautumisen ja Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon aiheuttamaa uhkaa.¹¹¹

Itä- ja Kaakkois-Aasian maiden kasvavasta keskinäisestä epäluottamuksesta kumpuavaa kilpavarustelua on pyritty hillitsemään tai ainakin sen laajuutta on yritetty vähätellä todellisen konfliktin välttämiseksi, ja valtiot ovatkin pyrkineet välttämään merivoimien lähettämistä valvomaan omiksi katsomiaan merialueita, ja käyttäneet erilaisten valvontaviranomaisten ja rannikkovartioston aluksia sen sijaan. Viimeisimpänä esimerkkinä provokaation välttämiseksi voidaan pitää Kiinan päätöstä sijoittaa *Liaoning-lentotukialus* Pohjoismeren laivaston tukikohtaan *Qingdao*on todennäköisempinä vaihtoehtoina pidettyjen eteläisen *Yulinin* ja itärannikolla sijaitsevan *Ningbon* laivastotukikohdan sijaan. Arvioiden mukaan Kiina halusi tällä sijoittelulla välttää aiheuttamasta turhaa provokaatiota ja siten viestittää naapureilleen jälleen kerran, että Kiina tavoittelee ainoastaan rauhanomaista kehitystä eikä sitä tai sen sotilaallista modernisaatio-

ohjelmaa lentotukialuksineen tulisi nähdä uhkana.¹¹²

Johtopäätökset

Etelä- ja Itä-Kiinan meret toimivat näyttämönä useiden eri valtioiden välisille aluekiistoille, joiden taustalta on löydettävissä monia tekijöitä. Kiistelevien osapuolten kirjava joukko ja kiistelyn kohteena olevien alueiden paikoin epämääräinen määrittely tekee kiistoista erittäin vaikeita ratkaista. Vaikka kiistelyn kohteena tuntuvat olevan vähäpätöiset karikot, on niillä merkitystä historian, nationalismin, talouden ja turvallisuuden kannalta.

Molemmat merialueet ovat taloudellisesti ja strategisesti äärimmäisen tärkeitä aluevaatimuksia esittäneille valtioille, mutta niiden kautta kulkevat laivaväylät lisäävät alueen kiistojen merkitystä myös muille tahoille.

Etelä-Kiinan meri on avainasemassa erityisesti Vietnamin, Kiinan ja Filippiinien tulevaisuuden energiaturvallisuutta ja taloudellista kehitystä koskevissa strategioissa. Etelä-Kiinan merellä yksikään osapuoli ei halua tinkiä suvereniteetikysymyksissä, sillä aluevaatimukset ovat kansallisesti tärkeitä. Luonnonvarakiistojen suhteen on sen sijaan tapahtunut lievenytystä, sillä alueen öljy- ja kaasuvarat eivät ole vielä osoittautuneet niin runsaiksi kuin aiemmin luultiin. Uudet löydöt voisivat jälleen kiristää tilannetta.

Itä-Kiinan merellä jännitteitä aluevaatimuksille luo Kiinan ja Japanin välisten suhteiden historia ja sen muistosta kumpuava nationalismi, joka elää voimakkaana kiinalaisten keskuudessa. Toisaalta myös japanilaisilla on vahva halu puolustaa aluetta, jota Japani on hallinnut yli sadan vuoden ajan. Mahdollisen ratkaisun tiellä onkin juuri his-

¹¹¹ “The Diversified Employment of China’s Armed Forces”, 2013; “China’s National Defence in 2010”, 2011; International Crisis Group Asia Report Nro 245, 2013, 12, 15.

¹¹² Le Mièrè, Christian, “Why China sent its aircraft carrier to Qingdao?”, *IJSS Voices*, 7.3.2013. [<http://www.ijss.org/en/ijss%20voices/blogsections/ijss-voices-2013-1e35/march-2013-6eb6/china-aircraft-carrier-1bb4>]

torian painolasti, mikä tekee kiistoista joltain osin myös periaatteellisia: kumpikaan osapuoli ei voi antaa toisen voittoa.

Kiinan politiikan läpinäkymättömyys yhdistettynä sotilaalliseen modernisaatioon ja kasvavaan merelliseen suorituskykyyn aiheuttaa epäluuloja ja pelkoa naapurivaltioissa. Kiinan aluevaateet kumpuavat historiallisista perusteluista, joiden mukaan Etelä- ja Itä-Kiinan meret ovat aina olleet sen välittömässä vaikutuspiirissä. Toisaalta vahvistuva paikallinen identiteetti ajaa pienempiä valtioita vaatimaan esimerkiksi historiallisia kalastusalueitaan itselleen. Kamppailulla raaka-aineista on oma osansa konflikteissa, sillä Aasian kasvavat taloudet kohtaavat tulevaisuudessa yhä enemmän uhkia energiaturvallisuuksilleen. Lisäksi Yhdysvaltojen lisääntynyt läsnäolo alueella yhdistettynä vanhojen liittolaissuhteiden vahvistamiseen ja uusien solmimiseen Kiinan kiistakumppaneiden kanssa lisää jännitteitä alueella entisestään.

Talous on yksi merkittävimpiä tekijöitä Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteissa, ja molemmat pyrkivätkin pitämään talouden etusijalla keskinäisessä kanssakäymisessään Aasian ja Tyynenmeren alueella. Yhdysvaltojen poliittisen ja sotilaallisen painopisteen siirtäminen Tyynellemerelle ja Aasiaan viestii kuitenkin halusta estää Kiinaa saavuttamasta liian suurta alueellisen suurvallan asemaa, sillä se vaikuttaisi samalla myös Yhdysvaltojen mahdollisuuksiin toimia alueella. Lisäksi lisääntynyt sotilaallinen yhteistyö muiden alueen valtioiden kanssa on selkeä merkki Yhdysvaltojen halusta kiinnittää itsensä pysyvästi Itä- ja Kaakkois-Aasian politiikkaan vastaamaan Kiinan nousuun.

Vaikka Kiinan ja Yhdysvaltojen suhteissa on tapahtunut edistystä, ongelmana on se, ettei kumpikaan osapuoli täysin luota toisen toimiin. Luottamus ei synny esittä-

mällä, ettei Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä ole lainkaan kilpailuasetelmaa. Toisaalta maiden väliset suhteet eivät myöskään parane korostamalla tuota kilpailuasetelmaa.

Alueen kiistojen ratkaisemiseksi diplomatiaa olisi lisättävä ja molemminpuolista nokittelua vähennettävä. Sovittelua tulisi tehdä kansainvälisillä areenoilla kaikkien osapuolten ollessa läsnä. Kiina on toistaiseksi halunnut pitää keskustelut merialueista ja saarikiistoista kahdenvälisinä, eikä se hyväksy ulkopuolisten sekaantumista.

Yhteisymmärryksen löytyminen hyödyttäisi paitsi alueen taloutta, viestisi myös muulle maailmalle, että Aasia on kypsä ja halukas löytämään ja tekemään omia ratkaisujaan. Päinvastoin kuin Euroopassa, Aasiassa ei ole vielä päästy yli toiseen maailmansotaan liittyvistä kaunoista, jotka edelleen vaikuttavat toimintaan suhteessa toisiin alueen valtioihin.

ABSTRACT

The South China Sea and the East China Sea are home to some of the busiest sea lanes and at the same time, to some of the most heated maritime disputes in the world. Littoral states are staking claims over small islands and even mere rocks that are not recognized as islands under international law, and are ready to defend their claims by force. There are several geopolitical factors behind these territorial disputes and conflicting maritime interests have made the dispute settlement between the parties difficult. The regional superpower China is modernizing her armed forces while the United States is making new allies and strengthening relations to old ones which complicates the situation even further.

Kuva 1: Etelä-Kiinan ja Itä-Kiinan meriä koskevat aluevaatet.

Kirjoittajista

Katri Kauhanen on humanististen tieteiden kandidaatti Turun yliopistosta. Hän suorittaa ylemmää korkeakoulututkintoa Turussa pääaineenaan yleinen historia.

Sanna Veikkola suorittaa yhteiskuntatieteiden kandidaatin ja maisterin tutkintoa Tampereen yliopistossa pääaineenaan kansainvälinen politiikka.

Kirjoittajat olivat korkeakouluharjoittelijoita Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella elokuusta marraskuuhun 2013.

Viimeisimmät tässä sarjassa julkaistut:

(täydellinen lista <http://www.doria.fi/>)

Julkaisusarja 4: työpapereita (ISSN: 1236-4983)

N:o 45, 2013

Stig Rydell & Stefan Forss: Tie kohti uutta pohjoismaista turvallisuusstrategiaa

N:o 46, 2013

Alan Salehzadeh: Syyrian sisällissota: syitä ja taustatekijöitä

N:o 47, 2013

Jasmin Repo & Kati Temonen: Islamismi Pohjois-Afrikassa arabikevään jälkeen

N:o 48, 2013

Ari Rautala: Arktinen alue Venäjän sotilaallisesta näkökulmasta

N:o 49, 2013

Alan Salehzadeh: Iran's Domestic and Foreign Policies

Strategian laitos

Maanpuolustuskorkeakoulu

PL 266

00171 HELSINKI

Department of Strategic and Defence Studies

National Defence University

P.O.Box 266

00171 HELSINKI

Tel: 0299 800

E-mail: strategianlaitos@mil.fi

Internet: <http://www.mpkk.fi/>

ISSN 1236-4983

Maanpuolustuskorkeakoulu
Strategian laitos
PL 266, 00171 HELSINKI
Suomi ▶ Finland

Puh. +358 0299 800
strategianlaitos@mil.fi

▶ www.mpkk.fi